

Un partit atípic: el cas del Partit Radical

Matteo Angioli
Rafa Villaró

Un partit atípic: el cas del Partit Radical

Presentat per
Matteo Angioli
“A Luca i a l'Ésser esperança”

Sota la direcció del
Professor Joël Kotek

Assessor
Pauline Ravinet

Université Libre de Bruxelles
Facultat de Ciències Polítiques i Socials
Departament de Ciències Polítiques
Per a l'obtenció del Màster en Ciències Polítiques en Política Comparada
Curs acadèmic 2010-2011

Traducció i prefaci, Rafa Villaró

webs de referència:
www.radicalparty.org
www.emmabonino.it
www.radicali.it
info local:
www.barcelonaradical.net

Taula de continguts

RAFA VILLARÓ	
Prefaci.....	5
Una introducció.....	7
MATTEO ANGIOLI	
Pròleg.....	10
Introducció.....	11
I Una organització política nova i singular.....	16
1 Naixement del Partit radical a Itàlia.....	16
2 Característiques conceptuals.....	16
2.1 La noviolència, concepte fonamental del PR.....	16
2.2 Estratègia de comunicació.....	18
2.3 Un partit no exclusiu.....	18
2.4 Contra la partitocràcia.....	19
2.5 La fantasia com a necessitat.....	19
2.6 El valor del diàleg.....	20
2.7 L'individu lliure al cor del projecte social radical.....	21
3 Les batalles històriques: la lluita pels drets civils.....	21
3.1 L'antimilitarisme.....	22
3.2 El divorci.....	22
3.3 L'avortament.....	23
3.4 La fam al món.....	24
4 Els mètodes d'acció: un modus operandi inèdit.....	25
4.1 Referèndums.....	25
4.2 La RAI i el mur de la informació.....	26
4.3 La informació als electors: la innovació de Radio Radicale.....	27
4.4 El paper de la política a la ciutat: el profeta i el rei.....	28
II Els desafiaments del Partit radical avui.....	29
1 Vers la galàxia radical.....	29
1.1 El Partit transnacional.....	29
1.2 El Partit radical, ONG davant les Nacions Unides ONG.....	30
1.3 Les llistes nacionals.....	31
2 Les campanyes recents i en curs.....	31
2.1 La mutilació genital femenina i la pena de mort.....	32
2.2 Llibertat de recerca científica i lluita contra l'acarnissament terapèutic.....	33
2.3 La campanya 'Free Iraq, única alternativa a la guerra'.....	34
2.4 L'antiprohibicionisme.....	38
2.5 Els drets humans i les jurisdiccions internacionals.....	39
2.6 La lluita per un sistema mediàtic equitatiu.....	41
2.7 La justícia i les presons italianes.....	42
2.8 Per una Europa federalista.....	43
3 El Partit radical, partit del futur?.....	45
3.1 L'actualitat de l'arma noviolenta.....	45
3.2 L'acció política com una visió 'religiosa'.....	45
3.3 Mirada del Partit radical sobre el futur.....	47
Conclusió	48

Bibliografia.....	51
Webs	53
Annex 1 - El Manifest-crida dels Premi Nobel contra l'extermini per fam posat en marxa pel Partit radical.....	54
Annex 2 - Crida de suport a la llibertat de recerca científica i a la candidatura de Luca Coscioni.....	58
Notes.....	61

Prefaci

Una manca, una absència històrica, de cultura civil, del civisme més elemental.
Una manca, una absència històrica, de l'exercici de la pròpia responsabilitat.
Una desídia displicent, pedant ignorància per bandera, que saboteja qualsevol possibilitat de plantejar la necessitat (de la) política.
L'atavisme de seguir vivint com a súbdits, rondinaires i rancuniosos, col•lectivistes i insolidaris, en un món on el competent és el ciutadà, l'individu associat a d'altres individus en autogovern, garantia de llibertat, la de cadascú i, així, la de tothom.

A Espanya, a Catalunya, no hi hagué, ara fa un terç de segle, una Transició cap a la democràcia, sinó cap a un règim partitocràtic que segresta qualsevol participació, implicació, ciutadana.
Amb el neci entusiasme d'una població que, renegant de la política, en donà, i en dóna, l'exclusiva a una casta de paràsits saquejadors.

I és que
La política,
la fas
o te la fan.

I a Espanya, a Catalunya, la (in)cultura civil permet, i garantitza, uns Governos ruïnosaos d'un Estat esperpèntic.
La (in)cultura civil -aquesta manca, aquesta absència històrica- està en, i és, la base d'una societat irresponsable, passiva, petulant, aborregada, agressiva, incompetent, ...
La (in)cultura civil és EL hàndicap a superar per a sortir d'una crisi que no ve d'actuals deliris de formigó, sinó que relliga dictadures i guerres civils, picardies i perros del hortelano, llibertofòbies i hipocresies, i un insolent i altiu feta-la-llei-feta-la-trampa.

Que com acabar amb aquesta condemna atàvica?
Només amb una Revolució Cultural. Una gran reforma de les actituds de tothom, de cadascú, que es plantegi el pas de súbdits d'un règim partitocràtic a ciutadans responsables en una societat lliure.
Una Revolució feta en gran part de força 'revolucions pendents'.
Una Revolució de la intel•ligència, la responsabilitat, l'excel•lència, el compromís, el respecte, ... de tots i cadascú.
Una Revolució de la individual, lliure i immediata Acció civil, cívica, ciutadana, ... política doncs.
Una Revolució que es basi, inevitablement, imprescindiblement, en el context cultural propi, però adaptant lo millor, i preveient lo pitjor, del que arreu el món se'ns mostra.

Per que
La política,
la fas
o te la fan.

Molt -i poc- modestament, aquest llibret pretén oferir un exemple de com es pot practicar (fer, realitzar, aconseguir, materialitzar...) la revolució política, ciutadana, civil, cívica, fins i tot 'espiritual', dels drets i el Rule of Law, de les llibertats i la democràcia.

És el relat d'un Com més que no pas d'un Què. Per que allò propi de la política és, no ho dubtis, el Com.

És el relat dels radicali d'en Marco Pannella i n'Emma Bonino. El relat de més de mig segle d'una experiència política que, ha aconseguit revolucions com la desprohibició del divorci a la Itàlia vaticanitzada o el Tribunal Penal Internacional en un món on els grans assassins solen ser els Estats.

És el relat del compromís personal amb la pròpia responsabilitat civil, social, política, com a únic, i suficient, motor de les reformes polítiques que han de dur a l'imperi dels drets i el Dret, de les llibertats i la democràcia. Un compromís que només pot ser intransferible; indelegable; irrepresentable; irrenunciable.

Ja que
La política,
la fas
o te la fan.

És un relat d'una experiència propera, geogràfica i culturalment.

Una experiència que denuncia la partitocràcia amb la seva diferent manera d'organitzar el propi 'partit'.

Una experiència que denuncia el pacifisme col•laborador dels lliberticides fent de l'acció noviolenta gandhiana el seu Com polític.

Una experiència de la que podem aprendre, i aplicar, tantes coses, i tan necessàries, per a la nostra pobre, trista, bruta, dissortada... política.

Una experiència de la que podem aprendre, i aplicar, sobretot, una actitud, una manera de fer les coses, un fer bandera d'aquell advocat britànic, en Gandhi, que resumia (no només) la política amb aquest

Sigues el canvi que vols veure al món.

Sí,
La política,
la fas
o te la fan.

I esperem que aquest llibret et pugui inspirar Com fer-la.

Rafa Villaró, VIII-2013.

Una introducció

Tinc el confús record d'haver-me anat trobant, des de sempre, amb notícies d'un grup polític italià ben estrany. Notícies referides a bloquejos de lleis liberticides a base de batre rècords Guinness d'intervenció parlamentària ininterrompuda; a llistes electorals on confluïen tota mena de grups, partits i associacions ecologistes, autonomistes, de defensa dels drets civils... i Partits de l'Amor liderats per actrius porno. Però també a consultes populars per legalitzar el divorci o l'avortament (a Itàlia!) o el consum dels derivats del cànem. Un grup, a més a més, de no-violents que criticaven als pacifistes, de demòcrates parlamentaris en permanent denúncia del que anomenaren partitocràcia, de promotors de xarxes participatives i informatives populars, un grup d'europesistes mundialistes, de provocadors respectuosos, de crítics institucionalistes,...

I a tot això, amb el rebombori de la caiguda del teló d'acer, resulta que aquest partit italià ja no era italià sinó 'transnacional' i que relligava forces democràtiques als països excomunistes intentant conduir els problemes de la transició pel camí del parlamentarisme, les llibertats, la no-violència i el respecte dels drets humans. I que, sense deixar de denunciar l'etnocidi que la República Popular xinesa practica al Tíbet o reclamar a l'ONU una política supranacional de concepció global, advertia ja de les conseqüències que podia tenir l'appartheid que el règim de Belgrad practicava al Kosovo. Un partit els líders del qual passaven la Nit de Nadal, desarmats, a les trinxeres de la ciutat croata d'Osijek assetjada pels 'netejadors ètnics' txetniks.

Inscrit sense saber ben bé a què, em vaig presentar al Congrés que el Partit Radical feia a Roma, sense imaginar-me el que realment trobaria allà: d'una banda, en plena crisi de Tangentòpolis, les màximes autoritats de quasi tots els partits italians, ministres i, fins i tot, el cap del govern, es presentaven al Congrés per tal de sortir als diaris i a la TV, proclamant la seva benevolència cap a l'únic partit 'net' del moment i que havia denunciat des de sempre les causes que finalment havien dut a la crisi del sencer sistema polític democràtic italià. D'altra banda, la reunió de centenars de representants d'associacions cíviques, partits polítics i Parlaments de tots els vells i nous Estats del centre-est europeu. Russos i letons, gitanos de Sèrbia i musulmans de Macedònia, armenis de Nagorno Karabakh i azerís, grecs de Rumania i turcs de Bulgària, kosovars i uzbecs, ucraïnians i croates,... i el batlle de Sarajevo sense poder assistir a causa del setge xetnik. Tots ells esperant ajut, sobretot polític, ideològic; cercant el respecte als drets humans i el món de llibertats que representa l'Occident.

El carisma dels líders radicals històrics (i per sobre de tots ells, el d'en Marco Pannella) atreïa tota aquella gent. Un carisma que simbolitza una manera de fer, un estil polític, una radicalitat democràtica fonamentada en uns valors no tant enunciats com demostrats en campanyes, iniciatives i accions. Una manera de fer, un estil, que sempre respon amb un 'com' als 'quès' plantejats. Que obre un Congrés amb la informació exhaustiva de l'estat financer per prioritzar els objectius segons aquest. Alhora que planteja el compromís d'inscripció com una associació personal i puntual a reafirmar anualment. Que no organitza les iniciatives, campanyes i accions com una activitat exclusivista, partidista, sinó oberta, integradora.

Una manera de fer, doncs, que inverteix la nostra habitual relació partit/acció política: aquella que beneficia el Partit, entès com a Veritat incompatible amb les altres. Partit que acaba sent una maquinària d'autoperpetuació parasitària de l'administració de

l'Estat, oblidant totalment l'esperit de servei als interessos de la societat, i confonent funcionari i polític. Però això, que tendim a considerar-ho normal, és, de fet, una (per)versió de la manera de fer democràtica. Un estil els resultats de la qual tendeixen més aviat a la limitació dels drets i llibertats personals que no pas a llur afirmació i extensió.

I és en aquest camp on es situa la importància de l'experiència radical. Ben segur que no cal llegir Carl Schmitt per trobar pegues a la Democràcia, ni tampoc ser massa llest per veure-les a les democràcies, especialment si hi vius en alguna. Però si, convençut o resignat, per exclusió o per adhesió, ara i aquí hom opta pel sistema de drets personals en el marc de respecte a les llibertats, haurà de prendre una actitud política de defensa i aprofundiment democràtics com a únic ecosistema apte per al desenvolupament de societats civils. I el Partit Radical ha estat durant mig segle la referència que pretenia vacunar el sistema de llibertats democràtiques enfront de poderoses dinàmiques de dreta i d'esquerra, confessionals i laiques, que, sota la formalitat democràtica, tendeixen al lliberticidi.

Sobre si se n'ha sortit, hi ha opinions de tota mena. Però, més enllà d'ells mateixos, el tarannà radical és un estil cívico-polític concret, que produeix unes determinades actituds i proclama uns específics objectius i valors que semblen, ara i aquí, fer-se especialment necessaris.

La relació democràcia-corrupció està directament condicionada a la capacitat real de control civil sobre el gestor públic. I aquesta capacitat és més o menys afavorida segons els valors tradicionals que marquen la percepció de la res pública a cada cultura. D'aquí ve l'opció dels radicals per una concepció democràtica a l'anglosaxona. A les Espanyes, un vot és un xec en blanc a un petit nucli de propietaris d'una maquinària electoral que el fan servir sabent que no hi ha mecanismes que els enfrontin a la responsabilitat derivada de la seva actuació política. En la concepció anglosaxona, un vot és un xec nominal al teu representant personal perquè defensi els interessos de la població que compon la pròpia circumscripció electoral. D'aquesta manera, l'interès general es va component, subsidiàriament, de tots els interessos particulars. I la relació majories/minories no és tant de sotmetiment (mentalitat jacobina, estatalista) com de convivència (mentalitat lliberal, civilista).

Sobre el paper, tot ben maco, certament. És això, llavors, la democràcia? O EL sistema polític definitiu? O el Camí per fi (re)trobat? Senzillament: no.

És aquí on l'actitud radical es fa incompatible amb la mentalitat dominant de 'l'esquerra' (i no diguem de 'la dreta'). Durant el segle XX, la dinàmica política ha estat substituïda per un discurs religiós que, entre anatemes i excomunicacions, proclamava la salvació social en l'adhesió al Veritable Camí, deixant força vegades la possibilitat d'opció reduïda a dur l'argolla al peu dret o a l'esquerra. A la segona meitat del segle XX hi ha hagut estadistes, però no s'ha fet, no s'ha pogut fer, política. La teologització ideològica ha sacralitzat la "sobirania nacional" convertint els Estats en segur santuari de qualsevol il.luminat que sabés ocupar el seu lloc a l'escaquer mundial de la guerra freda. I 'dreta' i 'esquerra' han estat tant ferotjament enemics com comuns defensors d'una manera de fer política que, en nom del poble, prescindeix simplement de les persones, individual i col.lectivament, civil i socialment. Un sistema polític que instrumentalitza formalment la democràcia a costa de buidar-la de sentit.

En aquest panorama, l'actitud radical no és una ideologia. No confon creure en la democràcia amb practicar-la. I la practica fugint del sacrifici dels contemporanis en nom del paradís pels descendents. Perquè 'radical' és una opció personal i intransferible d'acció, d'actuació política llibertària en la pròpia societat 'glocal' –local i global-. O, al menys, així ho entenc jo.

Com també crec que, ara i aquí, són necessaris grups d'opinió i associacions de pressió, promotores d'iniciativa i xarxes de coordinació política que vagin (re)prenent a les seves mans tot el poder que hem abandonat a aquest sistema partitocràtic que, fill de la transició i dels pitjors models foranis, regeix a l'Estat espanyol. I que treballin, sobretot, per a una cultura de participació, d'implicació cívico-política, basada en la corresponsabilitat i el respecte mutu.

Dins d'aquest ventall d'acció ciutadana ha d'haver-hi de tot: partits polítics, grups de pressió específics, forums de debat i crítica, sistemes d'informació oberta,... i 'alguna cosa' radical; una entitat, una xarxa d'associació política civil, no 'nacional'; local, no territorial. Basada en la referència als principis de no-violència i intransigència en el respecte mutu i la defensa dels drets que garanteixen el sistema de llibertats.

Un organisme que pot aprofitar i aprendre de moltes trajectòries i experiments, però pel que fa a l'actitud, l'estil, la manera de fer, molt especialment del Partito Radicale italià.

Una entitat homenatge a aquells que han mantingut els espais de llibertat on sembrar la pròpia responsabilitat; una necessitat per poder exercir-la.

Rafa Villaró, secretariat BarcelonaRadical.net, maig de 2004.

Pròleg

L'interès que tinc pel Partit radical (PR) va néixer d'una banda per la influència de l'entorn social on vaig créixer, i d'altra banda de les idees i mitjans d'acció adoptats pels líders i activistes radicals. De fet, és sobretot gràcies als meus pares que he pogut conèixer l'existència d'aquest moviment polític. Els butlletins mensuals enviats als activistes del Partit i les emissions radiofòniques de Radio Radicale, la ràdio nacional del PR, van ser els meus primers punts de contacte amb el món radical. Tenia 12-13 anys quan vaig començar a sentir la curiositat per aquest darrer. Les aparicions a la televisió dels seus principals líders, Marco Pannella i Emma Bonino, van ser per a mi una mena de confirmació visual del que tenia fins aleshores com a percepció borrosa: veure'ls em va convèncer de l'autenticitat, la força i els mèrits de les seves idees.

A més, una especial coincidència s'afegeix a aquestes motivacions de fons: el PR va ser creat el desembre de 1955, en el mateix moment de l'inici del boicot als autobusos a Montgomery, Alabama, per part del moviment dels afroamericans sota la direcció de Rosa Parks i Martin Luther King. Aquests dos esdeveniments em van semblar haver nascut sota el mateix senyal de dret i llibertat.

L'enfocament pragmàtic d'aquest partit lliure de prejudicis ideològics i despreocupat de les aliances destinades a la seva pròpia supervivència es revelà als meus ulls en les seves lluites i els seus mètodes d'acció: el recurs a la desobediència civil, la fam, els sit-in, per a batalles com l'accés no discriminatori als mitjans d'informació o l'antiprohibicionisme en matèria de drogues i, parlant més en general, els drets civils i polítics dels ciutadans.

Aquest partit, en fi, em va frapar perquè era l'únic apassionadament compromès amb els aspectes humans de l'existència, partint de i anant vers ells. Els altres partits debatien essencialment llocs i condicions de treball, en gran part fent cas omís dels subjectes personals, morals, socials, considerats com a «privats» i fins llavors veritables tabús de la política italiana.

Havent-me trobat amb Marco Pannella amb motiu d'un congrés del Partit radical l'abril del 1994 i després el maig del 2001, vaig començar amb ell i altres líders de la PR una important correspondència des de Wellington, a Nova Zelanda, on vaig residir per motius d'estudis des de setembre de 2001. Aquesta correspondència es transformà en un diàleg fructífer, que em menà a dur a terme recerques més aprofundides sobre la història i activitats del PR i que ha repercutit en la meua manera de viure i involucrar-me.

Va ser a Nova Zelanda, que es produí un esdeveniment que va ser per a mi un punt d'inflexió. El 12 de setembre de 2001, vaig anar davant l'Ambaixada dels EUA a retre homenatge a les víctimes dels atacs del dia anterior a Nova York. Vaig ser entrevistat per casualitat per una periodista local. Aquest esdeveniment va ser reportat a les ones de Radio Radicale pel mateix Marco Pannella. Estant els membres del PR de fet obstaculitzats en les seves possibilitats d'expressió en els mitjans italians, ell va veure en mi l'únic "portantveu" lliure de parlar a la televisió.

Aquesta Memòria, per tant, és el resultat d'un aprenentatge, d'una col·laboració amb Marco Pannella que dura des de fa una dècada i que amb el temps s'ha convertit en una veritable amistat.

Un manifest programàtic en el mateix nom de l'organització: Partit Radical Noviolent Transnacional i Transpartit

Matteo Angioli

Introducció

En exercir i en mediació, algunes dates per donar el to:

1981: 113 guanyadors del Premi Nobel responen a la crida del Partit radical contra l'extermini per fam al món.

1992: Una desena de diputats i activistes radicals en uniforme militar ocupen en tant noviolents una trinxera a Osijek, Croàcia, per evitar un imminent atac serbi.

1997: Els radicals restitueixen als Italians, distribuint-los al carrer, els diners rebuts de l'Estat, per denunciar el fet que els altres partits han reintroduït insidiosament una llei de finançament públic, tot i que derogat per referèndum l'any 1993.

2001: Durant les eleccions nacionals a Itàlia, 50 guanyadors de Premi Nobel, entre ells José Saramago i Stephen Hawking, fan una crida al públic italià en suport del PR, i en particular a al candidat cap de llista Luca Coscioni.

2002: A través del seu diari oficial, el China People's Daily, el govern xinès declara que Olivier Dupuis, secretari del partit radical i MEP que va denunciar la situació dels drets de l'home a la Xina, és "el més virulent de la anti-Chinese" i un "boig histèric"[1], juntament amb d'altres membres del Parlament Europeu.

2002-2004: El partit radical, que al mateix temps és una organització no governamental (ONG) a les Nacions Unides, es veu amenaçat per les delegacions russa i vietnamita, que presenten diverses mocions per a expulsar-lo del Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides (ECOSOC), tot i que sense èxit.

2007: El Partit radical aconsegueix fer votar per l'Assemblea General de l'Organització de les Nacions Unides (ONU) l'adopció d'una moratòria contra la pena de mort, després d'una llarga campanya començada l'any 1994, i en el que el Govern italià va estar molt involucrat.

Avui: El PR continua la seva campanya adreçada a la reforma estructural del sistema judicial italià, que parteix de la condició anticonstitucional i deshumanitzant de les presons.

En el moment d'escriure això és probable que, en ocasió de la 66a Assemblea General de les Nacions Unides (ONU) inaugurada a Nova York el 13 de setembre de 2011, aquesta votarà a favor de la prohibició de les mutilacions genitals femenines (MGF). D'altra banda, també ha de confirmar la moratòria sobre la pena de mort que va adoptar el desembre de 2007, durant la 62a Assemblea General de les Nacions Unides i una actualització sobre l'estat de la seva aplicació.

Això és un fet transcendent, completament ignorat pels mitjans de comunicació gairebé de tot el món, sense tenir en compte l'Estat d'on siguin. A Addis Abeba, d'altra banda, la Unió Africana ha decidit donar suport a la inclusió de la qüestió de les MGF a l'agenda i donar suport a l'objectiu de la prohibició d'aquestes.

I és el mateix subjecte polític el que ha impulsat i va obtenir l'adopció de la Cort Penal Internacional el 1998, la creació prèvia dels tribunals ad hoc a la exJugoslàvia i Rwanda i la moratòria de 2007, el que, avui, lluita contra la pràctica de la mutilació genital femenina. I no és pas un dels 192 Estats membres de l'ONU, o una de les grans internacionals, ja sigui socialista, lliberal o un altre... sinó una ONG. Aquesta ONG és diu Nonviolent Radical Party Transnational and Transparty -Partit Radical Noviolent,

Transnacional i Transpartit-, i sol aparèixer indicat amb el nom de Partito radicale, el Partit radical (PR) que va néixer a Itàlia i tema d'aquest estudi.

Un partit transpartit, que actualment té poc més de 1.000 inscrits al món i el Consell General -el seu òrgan de govern polític- del qual s'ha reunit recentment a Tunis, del 22 al 24 de juliol de 2011.

Nascut a Itàlia el 10 de desembre de 1955, el PR ha esdevingut ràpidament transnacional i actuat sobretot després de l'establiment del Parlament, elegit per sufragi universal, del que llavors era anomenat la Comunitat Europea (CE). De ben aviat, ha dut la seva acció al si del Comitè sobre els drets humans del Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides (ECOSOC) a Ginebra, donant-li oficialment la paraula, en el seu nom, a representants dels pobles oprimits, vinguts especialment de regions on es violaven els drets humans de manera tràgica. Citem, a tall d'exemple, figures de Txetxènia, el món soviètic, Europa, Orient Mitjà, Àsia -especialment tibetans, vietnamites, laosians, cambodjans-...

Els líders més conegudes del PR són Marco Pannella, avui més que octogenari i un dels fundadors del partit el 1955, i Emma Bonino, que fou escollida amb poc més de 25 anys per a la Cambra de Diputats italiana, amb Marco Pannella i dos representants més. Així, un nucli de quatre diputats radicals s'integrà per primera vegada en la vida institucional del que fou anomenat en el seu llenguatge el "front italià del PR". Des de llavors, Emma Bonino ha cobert les més altes responsabilitats institucionals: parlamentària europea, Comissària europea, Ministra del Govern italià en els Gabinet Prodi i Letta, Vicepresidenta del Senat entre ambdós, i membre de l'International Crisis Group i del Grup de personalitats eminentes del Consell d'Europa.

Un partit polític que existeix des de fa més de cinquanta anys, subsistint gairebé únicament a través de les aportacions fetes per un nombre restringit d'activistes i qui posseeix només recentment del seu únic be immobiliari (la seva seu), hauria de ser considerat com un partit "atípic"?

És aquesta organització que, com demostrarem, és molt activa tot i la seva presència limitada a les institucions, és capaç d'ocupar-se amb continuïtat de les reivindicacions dels votants?

Aquestes preguntes duen a reflexions a les que mirarem de respondre examinant aquest partit i el cas del seu principal líder, Marco Pannella.

L'objectiu d'aquest treball és, per tant, analitzar els factors que distingeixen aquest partit de tots els altres grups polítics. Segons l'assagista Angelo Panebianco, en efecte, l'afirmació del PR a Itàlia és el resultat d'una combinació de quatre factors: el seu lideratge, la incapacitat dels partits polítics italians d'establir un règim democràtic, responsable i sòlid, el canvi d'actitud d'algunes capes de la societat italiana amb el temps i la fragmentació política nacional. [2]

Per a verificar la seva hipòtesi i identificar les principals característiques del PR, comentaré aspectes relacionats amb la nova mena d'organització que representa, especialment en el moment de la seva fundació el 1955, i les seves principals campanyes, així com la seva configuració actual i les perspectives de futur.

Una primera part es destinarà, per tant, a l'observació històrica i analítica d'aquesta organització política -la seva creació, les seves característiques conceptuals, les principals batalles històriques i els seus mètodes d'actuació-, la singularitat irreductible de la qual i la seva notable contribució social sorgint del testimoni de tant d'actors, polítics i culturals.

La segona part acompanyarà al lector fins als nostres dies, reflexionant sobre les qüestions actuals del Partit radical, especialment els seus canvis estructurals, les seves batalles contemporànies i les seves perspectives. Això permetrà respondre a la nostra

problemàtica, partint de la longevitat excepcional d'aquest partit tant reactiu, la força dels seus temes fonamentals i la clarividència de la seva visió del futur.

Un breu comentari metodològic preliminar és necessari. L'autor d'aquesta Memòria és des de fa força temps membre actiu del Partit radical, després d'haver estat 7 anys assistent parlamentari de Marco Pannella a Brussel·les i actualment col·laborador d'Emma Bonino a Roma. Per tant es proporciona un anàlisi des d'una perspectiva interna i de la pròpia experiència, amb l'esperança que enriqueiran el contingut.

Ens va semblar que, per a iniciar el desenvolupament de la nostra recerca, seria interessant parlar directament amb la font i donar lliurement la paraula al líder del Partit radical, Marco Pannella.

A la seva oficina de Via di Torre Argentina de Roma, plena de cartells amb el Lama Dalai, Leonardo Sciascia, Thomas Sankara, Altiero Spinelli i molts d'altres i l'anunci de múltiples convocatòries noviolentes, transnacionals, federalistes, o transpartítiqes, al moll del mes d'agost i en plena vaga de fam i set, Marco Pannella -que ell mateix no sap si qualificar-se de visionari o d'Idiota- ens presenta la seva visió de les coses, feta d'il·lusions i objectius cada vegada més "simples" i ambiciosos: grosso modo, salvar el món. Vet aquí el que ens diu[3] :

Si l'Iraq ens hagués estat explicat en la seva veritat, ara tan clara com oculta, negada, defensada... Ens la noviolència, el Satyagraha. Satyagraha, la força i l'amor de la veritat.

Avui, la primera lluita del Partit radical és precisament la recerca -que penso feta- de la veritat sobre el que va passar durant el primer trimestre de 2003. Després de deu anys, ara aquesta àrdua investigació ens ha dut a una certesa extremament documentada. El 20 de març, George Bush, Tony Blair i els seus aliats agrediren militarment (vora 250.000 soldats amuntegats a les fronteres) l'Iraq. Per què?

Radical, violenta però no pacifistes, havia denunciat com un veritable crim contra el poble iraquí i el món el fet que, després que el golf de la primera guerra, aquests mateixos aliats ara després d'haver arribat a les 48 hores de Bagdad, totalment lliures gràcies a la derrota dels invasors de Kuwait, pare de Bush havia fugit en el costat oposat. Els radicals estan d'acord en que, per a eliminar els obstacles que s'interposen entre els drets humans i el seu exercici per part dels pobles, la comunitat internacional utilitzi fins i tot l'amenaça de la força.

Sense la vida del dret, no hi ha dret a la vida. És un dels nostres lemes.

El gener del 2003, el Partit radical havia iniciat una campanya per a oferir un exili assistit a Saddam Hussein, amb la idea d'estalviar al món un conflicte de conseqüències certament terribles. Amb l'acord del Govern de Berlusconi, el Parlament italià aprovà una resolució instant el país per mobilitzar en aquest sentit la Unió Europea i els seus aliats atlàntics. Aviat ens adonarem que la majoria de la Lliga Àrab estava d'acord amb aquest plantejament, així com el President de la Unió Europea, Papandreu. El President egipci de la Lliga Àrab, Amr Moussa, es movia en la mateixa direcció amb el suport de Mubarak. El soldà de la Unió dels Emirats Àrabs va enviar quatre vegades a Bagdad, davant el dictador, una delegació encapçalada per un dels prínceps hereus. Mubarak ell mateix, valent aliat de Washington i Tel Aviv, treballava en la mateixa direcció. Per part nostre, esperàvem amb Emma Bonino convèncer Tony Blair, però no vam poder arribar ni a contactar.

En darrera instància, els Emirats va anunciar que Saddam Hussein estava, en principi, disposat a acceptar l'exili, si la proposta la feia no pas l'enemic nord-americà i els seus

aliats, sinó la Lliga Àrab. En la segona meitat del mes de febrer, Hans Blix, encarregat de l'ONU per tal de coordinar les accions per a comprovar la condició i la qualitat de les armes iraquianes, desmenteix urgentment un informe previ i anuncia que els iraquians havien canviat completament la seva actitud i de sobte col·laboraven sorprenentment.

Al mateix temps, a Crawford, en una propietat de George Bush, es va celebrar una reunió amb el primer ministre d'Aznar, en enllaç telefònic amb Blair i Berlusconi. Bush anuncià mentrestant, encara que fins i tot si Gaddafi, nomenat per Berlusconi per investigar les intencions de Bagdad, afirmava que Saddam estava disposat a acceptar l'exili, calia comptar amb l'entrada en guerra contra l'Iraq el 10 de març. Blair va demanar-li d'esperar fins el 15 del mateix mes.

La investigació i acció dels radicals sobre aquests esdeveniments no han parat des de llavors i fins avui.

La certesa adquirida és clara: Bush i Blair van desencadenar la guerra per a evitar que l'Iraq fos alliberat gràcies a i amb la pau! Saddam estava llavors de fet en condicions d'acceptar l'exili.

És per tot plegat que "si l'Iraq fos explicat avui al món..."

A part de l'acció penal, dels milions de morts, que no deixen de ser generats per aquesta elecció criminal, hi pot haver alguna cosa de més greu, més estructural, més històrica, més present, una amenaça actual i permanent: la traïció perpetrada contra la llei i les lleis, contra el seu propi país, per Bush i Blair. Armats amb una mentida continuada, institucional, fins llavors característica de les pitjors "civilitzacions" i Estats totalitaris, Bush i Blair han estat i segueixen sent els guanyadors i impunes, amb el desconeixement dels seus propis pobles britànic i americà i de l'opinió pública mundial.

Satyagraha, doncs. L'arma no violenta contra el ben establert procés en curs, el desordre establert. El col·lapse de la mateixa imatge d'Occident, del món democràtic, esdevé, cada vegada més, històricament, triomfosc i tràgic del metamorfosejat Mal.

Però si... Però si... els radicals, el satyagraha, la noviolència, etc, tinguessin èxit en aquesta altre bogeria... Jo crec que si aquesta veritat explotés, malgrat o gràcies a la seva v minúscula... no seria possible que aquest món realment salvés la vida?

Sí, per als radicals, la constància cada vegada més generalitzada de la "democràcia real" -com una vegada hi hagué un "socialisme real"- és la mesura de l'actualitat històrica global. I, per tant, l'objectiu és encara i sempre la vida del Dret pel dret a la vida dels pobles i individus, armats amb la noviolència i per a l'afirmació de la llei natural històricament adquirida, de l'Estat de Dret i els Drets Humans.

Però en la nostra anàlisi, està sempre present, des de la pròpia realitat italiana, gairebé antropològicament l'esdeveniment constant dels pobles: de la primavera txecoslovaca, al cor del tot poderós Imperi soviètic, a la primavera de l'Europa Oriental (primavera no seguida per les raons ardents de l'estiu i també ràpidament immersa en tardors i hiverns establerts). Ara tenim la primavera euromediterrània, aquests pobles revoltant-se no ja contra l'Amèrica o el Jueu, sinó per la democràcia, la llibertat, sols maneres de resoldre els seus problemes, que són sovint, a la fi, el pa, la manca de pa. I la democràcia real amb la seva tràgica confusió i aparent impotència. Penso des de fa molt de temps que, malgrat els 60 anys de segrest partitocràtic i anti-Estat de Dret, el poble italià continua estant a l'uníson amb la radicalitat de les esperances del Dret i la llibertat dels mateixos radicals. Així mateix, estimo que la partitocràcia (actualment!) israeliana continua seguint l'enganyós full de ruta nacionalista mentre que, segons tots els sondejos seriosos, des de fa 20 anys i cada vegada més, la gran majoria del poble israelià desitja la immediata integració del país

a la UE. Les partitocràcies, les democràcies reals, i els seus pobles estan en divorci total

I, vet aquí, la democràcia real dels Obama i dels Cameron és fa hereva còmplice dels Bush i dels Blair, escollint un cop més les raons d'Estat contra el sentit d'Estat, contra l'Estat de Dret. Per a aquestes primaveres, res de pla Marshall euromediterrani.

Res més que l'OTAN (Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord), ombra indigna del que fou, incapaç de res en absolut a l'Afganistan o Líbia, no estant a l'alçada de la gran funció històrica que havia arribat a assegurar.

Sí, el quadre és ben negre. I encara una altra vegada en el mes d'agost, després d'un Congrés a Itàlia i un Consell general a Tunísia i una lluita aparentment cada vegada més desequilibrada per a nosaltres a Itàlia, nosaltres, els radicals, estimem que una primavera euro-mediterrània-italiana és no només concebible sinó potser propera. En aquest cas, no hi hauria transició lenta i difícil d'assegurar a Itàlia, gràcies a l'alternativa radical: amb els nostre mig segle d'experiència institucional i política transnacional, transpartita, i noviolenta, podriem reactivar la gran esperança europea d'una primavera, o, finalment, d'un estiu euro-mediterrani.

Mentrestant, amb una Emma Bonino que aviat podria ser una candidata natural per succeir la pàl·lida Catherine Ashton, el Partit radical continua fent front encara a moltes d'altres coses...

I Una organització política nova i singular

1 Naixement del Partit radical a Itàlia

Un primer moviment radical es va formar a finals del segle XIX, sota la influència francesa i la del Partit d'acció fundat per Giuseppe Mazzini el 1853. Els radicals de l'època elaboraren un programa molt ambiciós, conegut com el "pacte de Roma" (Patto di Roma), presentat el 13 de maig de 1890 i escrit en gran part per Felice Cavallotti. Amb Francesco Saverio Nitti, aquest avança propostes de reforma que inclouen en particular un ús més important dels referèndums. El Partit radical es va constituir formalment el 1904, però va desaparèixer uns anys més tard amb l'esclat de la Primera Guerra Mundial i l'adveniment del feixisme. Durant el període feixista, intel·lectuals liberals com els germans Rosselli, Ernesto Rossi, Gaetano Salvemini, Piero Gobetti i Ferruccio Parri, es reagruparen al voltant del Partit d'Acció, reconstituït, i la revista Non Mollare! (literalment, "Resisteix!"). Posteriorment, amb el final de la Segona Guerra Mundial i l'adveniment de la República, van trobar-se a la redacció de la revista Il Mondo (el món), fundada el 1949 per Mario Pannunzio.

Arran del referèndum de 1946 que sancionava la victòria de la República i la derrota de la monarquia, hi va haver a Itàlia un període d'intenses concertacions entre els principals partits, especialment per a la redacció de la Constitució per part de "pares fundadors" al si de l'Assemblea constituent. Des de la introducció de la Constitució republicana el 1 de gener de 1948, Itàlia es caracteritzà per la presència d'un nombre relativament alt de partits polítics. Entre ells, van ser la democràcia cristiana (DC), el Partit Comunista Italià (PCI), el Partit Socialista (PSI), el partit republicà (PRI), el partit liberal (PLI), el Partit Socialdemòcrata (PSDI) i els feixistes ex del moviment social italià - dreta Nacional (MSI). Dels principals líders, com De Gasperi (DC), Togliatti (PCI) i Nenni (PSI), s'esperava la direcció dels debats sobre la reconstrucció i el relançament d'aquest país turmentat per vint anys de feixisme i guerra.

El Partit radical encara no existia. Va ser el Partit Lliberal, refundat el 1944, després de la seva supressió durant el feixisme i presidit pel famós filòsof abruzzès, Benedetto Croce, qui s'escindí el desembre de 1955 i va donar llum al Partit radical.

El Partit Radical dels Lliberals i Demòcrates Italians (PRLDI), que tal era la seva denominació d'origen, va ser l'hereu de la tradició política i cultural del Partit radical de principis del segle. Aquest primer nucli, format principalment per dissidents intel·lectuals del feixisme i on ja figurava el jove Marco Pannella, pretenia principalment la construcció d'una esquerra lliberal i laica, trencant el monopoli comunista. No obstant això, la formació lliberal i radical no gaudí de cap espai real als mitjans de comunicació i va ser per això, i així es veurà, que van caldre més de vint anys perquè el Partit radical guanyés una representació formal al Parlament.

2 Característiques conceptuals

El Partit radical és portador d'una sèrie de connotacions conceptuals i ideològiques, entre les que sempre ha prevalgut el concepte de la noviolència. Per tant començarem la nostra presentació per ella.

2.1 La noviolència, concepte fonamental del PR

La principal raó que justifica l'ús de la noviolència i la primacia acordada a ella pels radicals les ben explica en Marco Pannella per ell mateix: "si no es vol que la noviolència esdevingui una forma de violència, cal fer servir formes extremes, com per exemple la vaga de fam, amb l'única finalitat de demanar al poder, amb tota la

confiança, que realitzi tot allò que ha promès i allò que la pròpia llei imposa.” (Marco Pannella, 1988).

Es troba una confirmació remarcable d'aquest enfocament, construït sobre els ensenyaments de Tolstoi, Gandhi, Martin Luther King jr i Karl Popper, a l'Informe anual de la Unió Europea sobre els drets humans elaborat per l'eurodiputat radical Marco Cappato el 2008. Entre els principals punts d'aquest document, llegim que el Parlament Europeu:

Considera que la noviolència gandhiana és l'instrument més adequat per a la realització plena, l'afirmació, promoció i respecte als drets humans fonamentals; és de l'opinió que la seva difusió ha d'ésser tinguda com un objectiu prioritari de la política de promoció, per la Unió Europea, dels drets humans i democràtics i té la intenció de contribuir a l'actualització i l'estudi de les teories i les pràctiques modernes de l'acció noviolenta especialment en forma d'una anàlisi comparada amb les millors pràctiques utilitzades al llarg de la història; suggereix, per tal de conferir a aquest plantejament el caràcter d'una prioritat política, l'organització el 2009 d'un Congrés Europeu sobre la noviolència i la proclamació de 2010 com l'Any europeu de la noviolència; sol·licita, a més a més, als Estats membres d'actuar, sota els auspicis de les Nacions Unides, per a que sigui declarada la "Dècada de la noviolència 2010-2020". [4]

En les arrels de la tradició gandhiana, els radicals han reprès el terme "satyagraha", que literalment vol dir "l'amor de la veritat". En la seva aplicació a l'àmbit purament polític, això implica l'ús de diverses eines d'acció noviolenta: la desobediència civil, auto-denúncies, vagues de fam i autoreducció de la medicació en el cas dels malalts i així successivament.

La tradició radical té algunes particularitats en matèria de dejuni. Aquest consisteix en absorbir entre 300 i 400 calories al dia, en comparació amb les 3.000 calories diàries que necessitem de mitjana. De fet, hi ha una gran diferència de context amb les vagues de fam dutes a terme per Gandhi. Aquest va viure en una societat on els mitjans de comunicació no tenien la importància d'avui, i podia restar allitat durant les vagues. Pels radicals, al contrari, el període de dejuni és el d'activitat més intensa.

El Partit radical, per tant, no es limita a posar en pràctica una forma de resistència passiva. Al contrari, és l'afirmació activa d'una voluntat específica de reforma, guiada per propostes i objectius aixímateix específics. Tal i com afirma Marco Pannella: "la noviolència posa en el centre de la vida social, la persona, el diàleg, com Sòcrates, no només com Gandhi. "La noviolència suposa que no hi ha dimonis, enemics a eliminar, sinó només persones, i que la pitjor d'elles, si és atacada per la força de la noviolència -que sempre és 'iniciativa'- pot respondre amb lo millor de si mateixa, més aviat que amb lo pitjor: 'una victòria no és pot tenir per tal si no en surt tothom guanyador en la mateixa mesura i que ningú és derrotat', sosté una cèlebre dita budista"[5] .

Tinguem en compte, a més a més, que, si més no en italià, els radicals escriuen "noviolència", en comptes de "no violència", per emfatitzar el caràcter actiu i constructiu de la seva acció, allunyant-se així de la concepció més difusa i menys constringent del pacifisme polític, que es limita a evitar qualsevol mena de violència sense suggerir vies alternatives. Aquesta diferència ha estat des de ben aviat reconeguda per l'especialista en l'acció noviolenta, Gene Sharp, que parla de diverses menes de compromís noviolent, distingint-ne la "comissió" de l'"omissió"[6] .

Seria un contrasentit pensar que les vagues de fam radicals van en contra de la vida. Emma Bonino, antiga Comissària europea, exvicepresidenta del Senat italià i ara (2013) Ministra d'Afers Exteriors, ens ha concedit recentment una entrevista, responent a la següent pregunta:

Què pensa vostè dels catòlics que van donar llum al Moviment pels drets civils a Irlanda del Nord el 1970, tristament famós a causa de l'episodi del Bloody Sunday el 1972 i la mort de Bobby Sands després de una llarga vaga de fam? Marco Pannella parla sempre parla en aquest cas d'una important diferència en l'ús dels seus cossos.

EMMA BONINO: *com Marco diu molt sovint, la diferència és que nosaltres arrisquem les nostres vides, i ells arrisquen la mort. Això és tot. A partir d'això, la vaga de fam per a nosaltres, practicada individualment, pot ser molt pesada, però grosso modo no es viu com una privació de res, no es viu com un sacrifici, sinó com un instrument de lluita política, només que més pesat que d'altres. Jo, per exemple, jo sóc sensible, em sento més còmode amb els instruments de la noviolència i la desobediència civil. Hi ha una diferència entre arriscar la pròpia vida i arriscar la mort.*

2.2 Estratègia de comunicació

Al costat del repartiment dels espais d'informació política, i que ells no tenien presència institucional, els radicals es van veure obligats a dirigir i centrar l'atenció dels mitjans d'informació sobre si mateixos si volien poder parlar directament amb els ciutadans. Així, van realitzar accions extraordinàries dotades d'estratègies de comunicació originals.

Aquest procés ha pres una magnitud cada vegada més important amb el desenvolupament de les tecnologies de la comunicació que han imposat la necessitat d'una caracterització més marcada i "espectacular" de la política. Marco Pannella va ser el precursor d'aquest ús de l'estratègia de comunicació i sens dubte és l'encarnació principal de la singular pràctica del PR car és en ell que es centra l'atenció dels mitjans de comunicació: "En la seva estratègia, Marco Pannella cerca constantment mirar d'ocupar el medi esdevenint ell mateix el missatge"[7], va escriure el professor Volli al respecte.

En aquest sentit, l'ús d'"homes anunci", sit-ins, encadenaments i accions provocadores han estat opcions necessàries per a poder informar a la major audiència possible, compte tingut dels ben limitats recursos humans i financers del PR, especialment en la dècada dels 60. Un altre tret interessant va ser la manera de manifestar-se dels activistes: no ocupaven el carrer, sinó que es quedaven a la vorera per tal de no destorbar el trànsit, marxant a poc a poc en filera amb els seus cartells i el seus missatges.

Un no pot deixar d'esmentar aquesta nota essencial d'Umberto Eco sobre l'ús sense precedents de la de la comunicació de masses pel Partit radical:

Totes aquestes preguntes són vàlides si es planteja la qüestió des del punt de vista de la comunicació com està concebut. Però el cas de Marco Pannella ens obliga a centrar el discurs, perquè Pannella fou el primer a Itàlia en canviar la manera de concebre els mitjans de comunicació de masses. Cada iniciativa de Marco Pannella és sempre en una operació realitzada en un entorn reduït però capaç a posar sobre la taula el que s'espera; per a forçar els mitjans de comunicació a tractar el tema plantejat. Els radicals es queixen perquè les seves iniciatives han patit i pateixen un boicot dels mitjans de comunicació. Probablement tinguin raó si comptabilitzem els efectes obtinguts respecte a les energies despeses, però és un fet inqüestionable que les poques incursions que han trencat la barrera del silenci han canviat profundament el nostre judici sobre molts problemes. [8]

2.3 Un partit no exclusiu

Des del principi, el PR es caracteritza per un enfocament molt pragmàtic i federatiu que promou una política sense intermediaris entre els electors i els elegits. Per millor dur a terme les batalles identificades i adoptades pel Congrés dels inscrits, que té lloc cada any a la tardor, els radicals basteixen al seu voltant diverses organitzacions i associacions monotemàtiques. La principal connotació original del PR és sens dubte la no-exclusivitat de la “membership”, la adhesió, que es tradueix en la possible pertinença d'un individu a altres organitzacions, incloent-hi altres partits polítics. Aquesta opció és coherent amb la prestació de la Constitució italiana l'article 49 s'estableix que "tots els ciutadans tenen el dret d'associar-se lliurement en partits per competir per determinar la política nacional". Paradoxalment, per als altres partits italians, l'afiliació a un d'ells és incompatible amb el dret a ser membre d'un altre.

Alguns observadors pensen que el PR és una organització política que actua com un moviment monotemàtic o single-issue. Les batalles combatudes pels dirigents i activistes es desenvolupen gairebé sempre a través de la federació de diverses associacions, articulant-se al voltant del Partit i bastint tots junts les campanyes.

2.4 Contra la partitocràcia

Algunes paraules són recurrents i significatives en el vocabulari fet servir pels radicals. Utilitzen especialment la paraula 'partitocrazia'[9], creada pel jurista i professor universitari Giuseppe Maranini el 1949[10], per descriure i denunciar el sistema polític italià. Aquesta és una crítica mordaç que pretén desmantellar el poder excessiu que s'arroguen els partits, ocupant sovint de manera abusiva les palanques bàsiques de la societat italiana.

"Règim", l'altra paraula clau que constitueix l'anàlisi política radical i a la que tornarem més tard, designa el sistema italià en el seu conjunt. Per trencar aquest règim, el PR ha assumit una línia de comportament distintiva centrant tots els seus esforços en alguns objectius específics.

La lluita contra la partitocràcia tingué el seu punt de partida oficial el 1972, quan els radicals es va reunir en Congrés a Torí. La moció produïda al final dels treballs de l'Assemblea contenia per primera vegada la paraula "règim". Heus aquí un extracte: *El Congrés constata que un enfrontament decisiu amb el règim i amb les classes dirigents de l'esquerra (...) ha de ser abordada avui per un "partit laic" i per a ell, en primer lloc, pel PR i els moviments que hi estan federats o relacionats, o que conflueixen amb ell sobre el tema del referèndum abrogatiu del divorci i la lluita contra el Concordat.* [11]

La qüestió de la partitocràcia i el règim plantegen la de la naturalesa de l'oposició. El Partit radical és assenyalat sovint com un partit d'oposició al sistema. En aquest sentit, Lord Norton diu que "l'oposició és un fenomen complex. Se la considera com un element intrínsec d'una societat democràtica, tot i que és un concepte imprecís"[12]. Per millor descriure aquest fenomen, ens recorda que tant el Che Guevara com en David Cameron, entren en aquesta categoria. El professor Sartori ha identificat tres modes de l'oposició en els sistemes polítics democràtics: l'oposició "responsable constitucional", l'oposició "constitucional no responsable" i l'oposició "no constitucional i no responsable"[13]. Com veurem, el Partit radical no correspon plenament de fet a cap d'aquestes categories. Manera sintètica i emblemàtica, als radicals els agrada dir d'ells mateixos que són, de facto, "l'oposició del govern" i l'oposició de l'oposició".

2.5 La fantasia com una necessitat

Una altra característica del PR és que, a diferència d'altres partits, manca d'un autèntic manifest. Tot i així, un text de començaments de la dècada dels 70 en sembla fer la feina. En efecte, el 1973, Andrea Valcarenghi, líder del moviment situacionista italià i director de la alternativa revista Re Nudo (rei nu), va demanar a en Marco Pannella d'escriure un prefaci pel seu llibre Underground: a pugno chiuso (Underground: a puny tancat), que explicava la història de les lluites realitzades per grups anarquistes en la dècada de 1960. El text que produeix Pannella dugué Pier Paolo Pasolini a escriure a la revista Tempo (temps): "finalment, aquest prefaci és el text del Manifest del radicalisme polític. És un esdeveniment de la cultura italiana en aquests anys. No es pot no conèixer-lo". [14]

Marco Pannella va escriure en el pròleg:

La fantasia ha estat una necessitat, gairebé una condemna, en lloc d'una elecció: semblava condemnar-nos a la solitud. Hem parlat com hem pogut i com hem degut, amb els nostres peus, amb les nostres marxes, amb els nostres culs als sit-in, amb els nostres continus "happenings", amb vagues, les objeccions que semblaven "individuals" i les "accions directes" d'alguns activistes, a les presons o als Tribunals, amb la música o la comèdia, cada vegada arriscant-ho tot, a contracorrent, conscients del fet que una sola petita parada petit ens hauria fet anar enrere després d'hores de difícil nedar. [15]

La fantasia ha estat efectivament una eina valuosa pels radicals, que han estat constantment inventant gestos, símbols i accions demostratives per representar i presentar els seus objectius polítics i transmetre el seu missatge al major nombre possible de ciutadans.

2.6. El valor del diàleg

Tan aviat com el 1959, el PR començar una recerca per a refinar l'estratègia radical pels propers anys i per fer-se escoltar les seves idees. Marco Pannella es va adreçar en aquests termes al líder comunista italià Palmiro Togliatti, en un article publicat al diari Paese Sera[16] :

És l'estat de les coses d'Europa qui imposa dramàticament preguntar-nos si una aliança entre l'esquerra democràtica i l'esquerra comunista per a la defensa i el desenvolupament de la democràcia és possible. Els qui, com jo, pensen que la resposta és positiva són requerits a no ignorar les dificultats i els riscos d'aquesta política i de les declaracions en vista a superar-los. Des de fa ja unes quantes dècades, poques han estat les lluites més sagnants i implacables que les que han oposat a demòcrates i comunistes; no es tractava pas, ni es tracta, de desacords tàctics. (...) Començar a debatre una política comuna entre comunistes i demòcrates és tanmateix urgent. Cap confluència, cap solució no s'adquireix, en la història i en la política: la lògica de les coses no és creativa en sí mateixa. És la dels homes qui l'ha d'animar, secundar, dirigir.

El 26 de març de 1959, el líder comunista va respondre en el mateix diari, amb un total rebuig i reafirmant una distinció irreductible entre els comunistes i els altres grups de l'esquerra d'inspiració liberal:

Em sembla que cal acollir amb un gran esperit crític i un munt de desconfiança, i doncs rebutjar, el raonament que es basa en el destí personal dels demòcrates d'esquerra i els socialdemòcrates, mentre que nosaltres, comunistes, som al poder des de fa força temps. (...) Una part més o menys important d'aquells que s'havien unit als comunistes per a reclamar les profundes transformacions revolucionàries que, si haguessin estat adoptades pel continent sencer, finalment haurien donat a Europa un caràcter

veritablement democràtic i progressista, va recular en un moment donat, es va passar a l'altre camp i es va oposar a la realització d'aquestes transformacions. [17]

Força anys més tard, la lluita contra la partitocràcia, la recerca d'un diàleg lliure de prejudicis i la voluntat intacta del Partit radical de lluitar contra tot ostracisme el digueren a trencar un dels "tabús polítics" de l'època, el relacionat amb el feixisme. Des del final de la Segona Guerra Mundial, els partits anomenats de l'"arc constitucional" havien aïllat de fet l'extrema dreta i es negaven el diàleg amb l'MSI, en l'intent de crear una mena de cinturó sanitari contra el neo-feixistes. A contracorrent, Marco Pannella accedí a anar en nom del PR al Congrés de l'SMI el 1982, convertint-se així en el primer líder polític en interactuar públicament amb aquesta formació política. Quan parlà al Congrés, declarà: "El feixisme ja no hi és. Ens neguem a qualsevol ostracisme, defensem el dret d'expressió i a la diversitat per a tots" i enunciat el concepte de "feixisme dels antifeixistes"[18].

2.7 L'individu lliure al cor del projecte social radical

Per entendre la importància per als radicals de les llibertats individuals dins de la comunitat humana, us oferim la lectura il·luminant d'un article de 1977 escrit per Don Gianni Baget Bozzo. L'assagista catòlic i ex diputat hi fa una anàlisi brillant, rellevant filosòfic-políticament i antropològicament, de la "societat radical" [19]:

El radicalisme assumeix la recuperació, no diré del subjecte (la dialèctica de la consciència, com cada element de la tradició hegeliana, és ja directa o indirectament continguda en el llenguatge marxista: Sartre'n és l'exemple més destacat), sinó de l'individu.

(...) S'ha de reconèixer que els radicals han descobert "el que en resta": l'individu. Un individu que no té en sí mateix cap perspectiva de solució universal, però que vol estar segur de posseir la seva singular i irreductible realitat: la realitat del seu cos.

(...) Si es ben entenen les intencions del radicalisme polític, tendeixen cap a intentar desbarbaritzar el radicalisme latent en la societat i socialitzar, d'alguna manera, l'individualisme emergent.

(...) Amb quin material el radicalisme, i en particular Marco Pannella, ha construït la mediació radical? És significatiu que hagi tingut per instrument les tècniques d'acció no violenta. Això denota una intuïció notable: la naturalesa violenta que de fet representa l'afirmació de l'individualisme com una possessió del cos. La societat radical té en sí mateixa una dimensió violenta, i per aportar una mediació a aquesta dimensió, el radicalisme polític ha d'indicar accions físiques, però no violentes: el dejuni, el manifest significatiu, el gest capritxós. Aquí està sense cap mena de dubte la creativitat política de Marco Pannella, que s'ha aconseguit a sí mateix com imatge i representació del desfermament de la violència en la veu o el gest. És a dir en el símbol, l'instrument principal de la socialització de les tensions.

S'ha plantejat la pregunta de si el Partit radical és una força religiosa o laica. El problema està en la dificultat de definir el que s'entén per "religiós" i per "laic".

Les tècniques de lluita del PR provenen de la tradició no violenta, que té una matriu religiosa, però no cristiana (Gandhi). Això ens sembla molt significatiu: ens sembla que el PR no pot ser considerat hereu del laïcisme ideològic (que, com a partit, finalment cau sota l'hegemonia del model leninista) perquè cerca formes d'acció que no es dirigeixen a la raó simple sinó, en gran part, al sentiment religiós.

3. Les batalles històriques: la lluita pels drets civils

En la dècada de 1960 els radicals comencen a promoure una nova forma de lluita política que consisteix en unir ciutadans i polítics de diferents partits al voltant de la mateixa tasca, la d'una reforma específica, en el quadre d'una acció no violenta. Aquest enfocament pragmàtic els apareix com el més adequat per a superar les tradicionals divisions internes dels partits d'esquerra, i per a unir les forces laiques en un projecte de govern alternatiu a la dominància del poder establert. Fou així com començaren les primeres iniciatives no violentes a gran escala, entre les que les batalles pel desarmament, en favor del divorci i la legalització de l'avortament i contra la fam al món, en són sens dubte les més emblemàtiques.

3.1 Antimilitarisme

Des de 1967, els radicals organitzaren anualment marxades antimilitaristes durant varis dies, creuant els pobles i ciutats, desfilarant davant de les bases militars de l'OTAN i provocant diferents reaccions entre els altres partits d'esquerres. A les que es van unir anarquistes, hippies i grups d'esquerra extraparlamentària. La premsa local no podia ignorar l'arribada d'aquestes desfildades acolorides i alegres, fins i tot si els comentaris no sempre foren clementes. Citem com a exemple el *Giornale di Bergamo*, de 28 de juliol de 1968: "sempre els mateixos conceptes i els mateixos hippies, encara més bruts i esparracats".

La campanya antimilitarista proposava la conversió de les estructures militars en estructures civils, el desarmament atòmic i convencional unilateral i l'enfortiment de la força de les Nacions Unides. [20] El 1962, el Comitè pel Desarmament Atòmic i Convencional de l'Àrea Europea (CDACAE) es va crear sota l'impuls d'Aldo Capitini. L'antimilitarisme radical va proposar reduir el radi d'acció militar en la vida civil i abolir el recurs al codi militar en temps de pau, mentre que el camp comunista propugnava només el desarmament del bloc capitalista.

Els radicals van donar ple suport al pla del senador austríac Thirring per al desarmament unilateral d'Àustria, que incloïa la desmilitarització d'una zona d'Europa Central. [21] El 1966, un debat entre Marco Pannella i el comunista Boldrini oferí l'oportunitat d'apreciar la diferència de punts de vista polítics entre els dos grups: el primer va parlar a favor del desarmament unilateral de masses, pensant que les forces armades no podrien ser mai reformades en una direcció democràtica. Per al segon, al contrari, era essencial la modernització de les forces armades per tal de mantenir la seva connotació popular. [22] La posició de Boldrini s'afeblí quan els tancs soviètics van entrar a Praga l'agost de 1968. En el silenci internacional, quatre representants radicals, Marco Pannella, Azzolini, Baraghini i Leopardi, es van presentar a les capitals dels països del Pacte de Varsòvia i es van unir a d'altres activistes presents per distribuir pamflets contra la invasió soviètica. [23] Per tal de maximitzar l'impacte de la seva acció per donar-li una dimensió internacional, els radicals havien també adherit a la Confederació Internacional del Desarmament i la Pau, fundada a Oxford l'any 1963.

3.2. El divorci

L'1 d'octubre de 1965, el diputat socialista Loris Fortuna presentà al Parlament un projecte de llei per a legalitzar el divorci. Aquesta proposta no hauria estat possible (com en intents anteriors de 1954 i 1958) sense la participació de dos factors nous i crucials: la campanya en favor del divorci amb el suport dels setmanaris *L'ABC* i *L'Espresso*, i la creació, pel Partit radical, sempre el 1965, de la Lliga Italiana pel Divorci (LID). Sota el Secretariat del mateix Marco Pannella, aquest actuà com a instrument de coordinació i acció política per canalitzar les forces interessades en l'adopció d'aquesta llei.

L'opció editorial del Director de l'ABC, Enzo Sabato, va ajudar a l'esclat de la mobilització popular sobre el tema del divorci. Entre octubre de 1965 i març de 1966, ABC va convidar als seus lectors a enviar a Loris Fortuna una declaració de suport en favor del seu projecte de llei. El diputat va rebre unes 35.000 manifestacions que van ser entregades a la Presidència del Parlament, amb motiu d'un debat més ampli sobre la justícia.

La Constitució de la LID, Lliga ad hoc que reunia representants dels diversos partits seculars favorables a la legalització del divorci, va ser decisiva. Els radicals perseguien d'aquesta manera un doble objectiu. En primer lloc, la presència d'alguns diputats laics en la direcció de la LID legitimitzà l'Associació en termes polítics i institucionals, això permeté al PR deixar la dimensió extraparlamentària i convertir-se en interlocutor reconegut per les forces parlamentàries. D'altra banda, la LID es va convertir en un instrument al voltant del qual es van reunir molts ciutadans: gràcies a la possibilitat de prendre la paraula en aquest nou grup de pressió, comptaven en sortir de l'impasse de l'immobilisme parlamentari, fruit d'una creença errònia dels partits de que el país no estava preparat per a acollir aquesta reforma i no s'havia alliberat suficientment de la tutela de l'església.

Enfront de l'esforç de la DC per ralentir el progrés cap a l'aprovació de la Llei de divorci, Marco Pannella i Roberto Ciccimessere es van posar en vaga de fam el 10 de novembre de 1969. L'objectiu era obtenir un moment concret per que el vot de la Llei Fortuna-Baslini entrés a l'agenda del Parlament. El Corriere della Sera va publicar un article titulat: "Faran dejuni fins a l'adopció de la Llei de divorci"[24]. El 12 de novembre, els grups parlamentaris es va comprometre a tancar el debat abans de final del mes. La llei sobre divorci va ser definitivament aprovada 1r de desembre de 1970, amb 319 vots a favor i 286 contra, durant una sessió de nit que va acabar a l'albada. No obstant això, la batalla va continuar, o més precisament va recomençar una altra vegada el febrer de 1971, quan el Comitè Nacional creat per representants de la DC i personalitats properes a l'església, i dirigit per l'advocat i diputat catòlic Gabrio Lombardi, recollí les 500.000 signatures necessàries per a organitzar un referèndum per a derogar la Llei de divorci. La dissolució del Parlament la primavera de 1972 ajornà del referèndum per dos anys. En el referèndum de 1974, es va confirmar la Llei de divorci amb el 59'30 % dels vots contra el 40'70.

El resultat de la votació popular va mostrar un país profundament diferent del oficialment representat i descrit per les autoritats i la RAI. El 14 de maig de 1972, els més importants diaris escrivien: "el referèndum ha confirmat la gran maduresa civil dels italians" [25], "Itàlia és un país modern" [26], "La gran victòria de la llibertat" [27]. Els radicals havien tingut el mèrit d'entendre aquest país, d'haver-lo sol·licitat durant uns quants anys a prendre la paraula i d'haver defensat aquest dret, contra els intents de la DC i el PCI de modificar les lleis d'una manera restrictiva i evitar el referèndum. [28] Els mitjans de comunicació va tenir també un paper decisiu en aquest cas. La premsa havia donat una ferma atenció a la campanya, així com la televisió. Malgrat el control exercit per la DC, havia contribuït a aquest èxit, no a través de la concessió d'espais de comunicació més amplis sinó fent circular models de vida més oberts, moderns, sovint inspirats en la societat nord-americana. Pasolini escrigué que «la televisió és l'autor principal de la victòria del 'no' en el referèndum, gràcies a la laïcització, encara que desconcertada, dels ciutadans» [29]

3.3 Avortament

La lluita per legalitzar l'avortament va ser la segona gran batalla civil, i tocava aquesta vegada d'aprop el tema de la possessió del cos. El 13 de gener de 1975, el Secretari del

Partit radical, Gianfranco Spadaccia, va ser detingut després de fer pública la seva implicació en una clínica florentina on es practicaven avortaments. La clínica estava dirigida pel doctor Conciani i gestionada pel Centre d'Informació sobre l'Esterilització i l'Avortament (CISA), del que Adele Faccio n'era Presidenta. Estant el Centre federat al PR, Marco Pannella figurava també entre els acusats. Gianfranco Spadaccia i altres líders del partit van començar una vaga de fam a la presó on estaven detinguts. Diversos parlamentaris, especialment socialistes, manifestaren el seu suport i d'altres es sumaren a la iniciativa. L'endemà, amb el diputat socialista Loris Fortuna, Adele Faccio avançava la idea d'interpel·lar els italians per a organitzar un referèndum. Aquesta proposta va ser aprovada en particular pel Movimento per la liberazione della donna (MLD), el moviment d'alliberament de la dona reagrupant el nombre més gran de feministes.

El 15 de gener van haver manifestacions a moltes ciutats italianes per exigir l'alliberament de Gianfranco Spadaccia i d'altres persones detingudes a Florència. El 18 de gener, personalitats del món polític i cultural, incloent-hi Eugenio Montale i l'escriptor Ignazio Silone, van signar una crida per a l'alliberament immediat de Spadaccia. El 21 de gener, Marco Pannella i Adele Faccio anuncien des de París l'obertura d'altres clíniques rellevant la del CISA a Itàlia. Del 24 al 26 de gener, més de 7.000 persones van assistir a la Conferència Nacional sobre avortament organitzada pel Partit radical i el Moviment d'alliberament de la dona.

En una intervenció, Marco Pannella declarava: "el nostre primer objectiu és aconseguir per als nostres companys, per a les nostres germanes obligades cada dia a l'avortament de classe, clerical i de masses, que els siguin reconeguts el més aviat possible els seus drets a la vida i la felicitat." L'avortament d'Estat és una violència que ha de ser detinguda, i només les dones tenen el dret a gestionar els seus cossos". Va continuar dient que l'enfrontament oposa avui dues associacions criminals, l'associació radical que lluita amb mètodes noviolents per canviar les normes lliberticides del codi penal, "que governs, parlaments i partits, trenta anys després de la Constitució, continuen imposant-nos com a llei", i l'associació formada pels governs i els parlaments, que han omès desempallegar el terreny de normes feixistes que són "contra la Constitució i contra la humanitat. En tant que no violent que no pretén imposar de cap manera les seves idees als qui no n'estan d'acord, exigeixo que els 'violents d'Estat', aquells qui ens imposen les seves lleis de classe, a les que han de donar d'alguna manera una aparença lliberal i republicana, respectin si més no la seva pròpia legalitat." [30]

El 22 de maig de 1978, arrel d'aquesta campanya, es va aprovar la Llei nº 194, permetent la interrupció voluntària de l'embaràs.

3.4 La fam al món

La fam al món és un tema estretament lligat a temes de relacions internacionals i desarmament. El 1979, va començar una nova campanya radical, aquesta, contra l'extermini per la fam al món. Marco Pannella va denunciar llavors silenci i la inèrcia en els que es desenvolupava un drama de proporcions incalculables: 15 milions de nens "assassinats per la fam" el 1978. [31] Per donar suport a la seva iniciativa, Marco Pannella començà una vaga de fam per a sensibilitzar l'opinió pública i per convèncer el govern italià d'assignar 5000 milions d'ECU per als països menys desenvolupats d'Àfrica, Àsia i Amèrica Llatina.

A més a més, durant la discussió del pressupost a la Cambra de Diputats, Marco Pannella es dirigí directament al Papa Joan Pau II i a la Conferència Episcopal italiana (CEI), demanant al Vaticà l'exhortar també ell al Parlament, a no gastar en la despesa

militar els milers de milers de milions que en el seu lloc podrien ésser fets servir per a combatre la fam. [32]

El líder radical veia el problema de la fam al món en termes d'amença a la pau i la seguretat internacionals. És per això que va crear la Comissió per a la vida, la pau i el desarmament, que implicà transversalment membres de l'esquerra, del món catòlic i intel·lectuals. La convergència creada per a aquest tema fou tal que el primer signant del projecte de llei presentat al Parlament italià que pretenia salvar milions de vides, fou Flaminio Piccoli, President del grup demòcrata cristià.

4. Els mètodes d'acció: un nou modus operandi

4.1 Els referèndums

La campanya contra el règim va seguir el 1978 amb una onada de referèndums. Si alguns no van ser admesos pel Tribunal Constitucional, el prestigi dels partits tradicionals havia estat profundament sacsejat per l'alternativa proporcionada pels radicals i els seus referèndums.

Aquest fenomen ha estat analitzat pel sociòleg Carlo Marletti en el seu estudi sobre la tematització. Segons Marletti, "en la pèrdua d'efectivitat de la opció de la política tradicional entre la bretxa esquerra-dreta, o conservador-progressista, es pot detectar un efecte neutralitzador quan s'imposen temes contra els quals aquests codis i definicions tradicionals perden el seu valor. Aquesta capacitat neutralitzadora deixa clara la importància que els radicals atorguen al paper estratègic del referèndum ja que, com a minoria constantment en risc de ser estrangulada per les principals forces polítiques, van trobar una oportunitat única en aquest instrument. A més a més, el referèndum també va tenir el mèrit de permetre la presa de decisions polítiques més enllà dels equilibris parlamentaris i de partits. Una segona qualitat dels referèndums és la de desbloquejar situacions en impasse i resoldre qüestions que el sistema és incapaç de desenredar." [33] La institució del referèndum conté un altre element revolucionari estretament lligat a aquest darrer potencial. Tenint en compte la consociativitat del sistema polític italià, basada en una llei electoral proporcional que exclouia de fet la possibilitat d'un govern alternatiu i tenint en compte la tendència dels dos partits principals a cercar la convergència i compromís en lloc del conflicte, hom parla del fenomen del "bipartidisme imperfecte". En aquest sentit, la neta opció entre Sí o No en un referèndum nodreix la polarització i requereix a les coalicions polítiques a reesituar-se en dues línies més marcades, la progressista i la conservadora. Així, tal i com afirma Pizzorno, les eleccions polítiques tendeixen a convertir-se a Itàlia en "celebracions de legitimitat concedida als partits pel poble sobirà", acostant-se a "la funció que tenen en règims de partit únic"[34].

El referèndum sacseja aquests equilibris, les identitats es trenquen transversalment i la composició de les coalicions de partits segons l'esquema proporcional resta en suspens. D'aquesta manera es crea una profunda ruptura dins dels camps progressistes i conservadors. Leonardo Sciascia va escriure en aquest sentit el 1981: "jo considero els referèndums com l'esdeveniment més democràtic que mai ha existit a Itàlia. Han donat una imatge d'aquest país que els resultats electorals nacionals o locals mai han fornit. Les recents eleccions ens mostren un país immòbil, on tot és sempre igual. Els referèndums, per contra, incloent-hi aquells que no hem guanyat, ens donen la impressió que aquest poble està ansiós per començar a canviar alguna cosa." [35] Aquesta anàlisi ha empès els radicals a prendre consciència de la gravetat de la situació i qualificar el sistema italià de monopartidisme imperfecte.

En altres paraules, el referèndum es va presentar com un instrument polític privilegiat per a una força política com el PR, que es diferencia, segons Angelo Panebianco, pel seu caràcter "legalitari" i "subversiu"[36]. Legalitari, perquè l'acció política s'arrela en els procediments i les normes de la democràcia formal, respectant les funcions i la sobirania del poder legislatiu, tal com es mostra en totes les batalles del PR de la dècada de 1970. Subversiu, perquè utilitzant el referèndum es trencaven els equilibris partitocràtics consolidats, apel·lant directament als ciutadans.

Es compren així per què, després de la seva primera elecció al Parlament el 1976, els radicals proposaren de nou l'ús d'aquest instrument de democràcia directa. No es deixaren "contaminar" pel "virus" de la partitocràcia i augmentaren en canvi el nombre de consultes referendàries. Entre els diversos punts continguts en la moció conclusiva del Congrés de Bolonya el 1977, es diu en efecte: "davant el compromís institucional entre les sis partits de la majoria i els interessos corporatius, i en vista de l'absència d'una oposició parlamentària, el referèndum representa avui l'únic mitjà de control democràtic. És la única possibilitat d'expressió de l'interès general, en cas contrari condemnat al silenci i sense cap mena de promoció o representació." [37]

4.2 La RAI i el repartiment de l'informació

Els radicals sempre s'han dedicat a garantir el funcionament democràtic de les institucions i permetre que els ciutadans estiguin plenament informats sobre les qüestions polítiques d'actualitat. Així, el 1976, alguns líders del partit van començar una vaga de fam per tal que el RAI respectés la sentència del Tribunal Constitucional de 1974, que garantia el dret d'accés de tots els partits al principal programa de política de l'època, Tribuna Política. No obstant això, aquests programa excloïa sistemàticament els representants del PR. Marco Pannella escrivia llavors:

Sense la possibilitat de saber, no hi ha possibilitat d'escollir, decidir i votar: el sufragi universal esdevé una estafa. Sense la possibilitat d'alternança de noves formes polítiques, sense igualtat, qualsevol legitimació democràtica és absent. El règim ha violat i continua violant el joc democràtic; viola no només els drets de les minories polítiques, sinó també el dret de tots els ciutadans de saber per escollir i deliberar, negant així la base del sufragi universal, el poder del poble, la democràcia i el pacte social. [38]

Així, el 4 d'abril de 1975, arran de la sentència nº 225 del Tribunal Constitucional, el Parlament adopta la llei 103 pel que fa a les noves normes per a la televisió i el sector radiofònic. Fou una important reforma de l'audiovisual. De fet, la llei estipula que la cadena de televisió pública, la RAI, proporcionaria "un servei públic essencial d'interès general, a través de mitjans adequats per a garantir la independència, objectivitat i transparència a les diferents tendències polítiques, socials i culturals"[39]. La llei també preveu una àmplia autonomia pels canals i premsa, així com la creació d'una Comissió Parlamentària de vigilància per a serveis de ràdio i televisió. [40]

No obstant això, la reforma ràpidament esdevingué instrument d'intercanvi, en el quadre d'una fórmula ben italiana de pluralisme coneguda com la "lotització" (repartir quelcom fent-ne lots, ndt). Aquest terme, utilitzat per primera vegada pel periodista Alberto Ronchey el 1969, indicava comunament la forma particular de control exercit pel conjunt dels partits. Que consistia en compartir els llocs directius de la RAI i el temps d'expressió i informació de la televisió entre els principals actors polítics, sota quotes proporcionals als resultats de les eleccions. Com a resultat, l'autonomia confiada a la televisió i la premsa conduïa a un simple repartiment de la presència als mitjans de comunicació entre les diferents forces polítiques.

Les nominacions establertes per la Junta de Directors de la RAI reflexaren perfectament aquest esquema: Mimmo Scarano, representant de la DC, fou designat pel lloc de Director del primer canal de la RAI, i la direcció del segon canal públic va ser confiada a Massimo Fichera, del PSI. Ens trobem amb la mateixa fórmula pel que fa a la direcció dels noticiaris: TG1 va ser dirigit per Emilio Rossi (DC) i TG2 per Andrea Barbato (PSI). Paradoxalment, segons el jurista Corasaniti, "l'assoliment del pluralisme dins del sector públic coincidí per aquest camí amb el seu tancament real, l'accés restant restringit a un nombre restringit de representants i opinions, assimilables a unes tendències i concretes polítiques: les presents al Parlament"[41] .

Amb les primeres emissions televisives, que van començar el 1954, el control ja estava fermament en mans de la democràcia cristiana. El nomenament de tots els directius de la RAI era una prerrogativa del govern i per tant del principal partit al poder. El primer Administrador general va ser Filiberto Guala, representant de l'Azione cattolica italiana, que va introduir el famós "codi d'auto-disciplina", és a dir, una sèrie de normes de censura implementat pel Consell d'Administració de RAI, que havia estat preparat per Monsenyor Galletto amb l'aprovació del mateix Papa Pius XII. Aquestes normes concernien a l'adhesió a la línia de conducta que les emissions televisives havien de mantenir respecte a la persona, la família, els sentiments religiosos, la moral i els costums. Per exemple, aquest reglament preveia la prohibició de l'ús de la paraula "divorci" i l'estigmació de l'adulteri.

Per tal de poder verificar la conformitat de la programació de la RAI a les instruccions de la Comissió al Parlament, el Consell d'administració va instituir el 1975 el servei de Verifica Programmi Trasmessi (VPT), de "verificació dels programes transmesos". Inicialment, el Consell va fer servir les dades fornides per la VPT per a informar la Comissió, però aviat es va veure que aquestes dades eren qualitativament i quantitativament insuficients: casualitat excessiva a l'observar programes, manca d'indicacions específiques, elecció aleatòria de períodes d'anàlisi, i límits atribuïbles a la mateixa Comissió, formada principalment per representants dels partits que no tenien les habilitats i autonomia necessàries per a poder gestionar la complexitat del sistema audiovisual. Els responsables de la Comissió, Livolsi, Ardigo i Cheli, admeteren el seu fracàs: "les preguntes que quedaven massa limitades i vagues en els continguts han impedit perfeccionar els paràmetres concrets sobre els que mesurar el decalatge entre el contingut real dels programes de televisió i els principis i objectius que haurien hagut de determinar la programació"[42]. Els informes elaborats pel Consell d'administració per a la Comissió Parlamentària deixaren de estar acompanyats per les dades recollides pel servei de VPT.

Els límits d'aquest servei vingueren essencialment de la decisió d'encarregar el seguiment de la programació al Consell d'Administració, és a dir, a l'organisme suposadament sotmès a vigilància. Els radicals demanaren immediatament, sense èxit, que la Comissió fos equipada amb medis adequats, o que fos nomenat un organisme aliè i independent per a aquest propòsit. Així, el 20 de febrer de 1981 va néixer el Centro d'Ascolto RAI, el Centre d'Escolta de la RAI del grup parlamentari radical. El PR decidí invertir una part dels fons assignats a aquest grup per a establir un Institut de seguiment de la informació dels serveis públics. L'objectiu n'era mostrar la utilitat d'un control sistemàtic de la programació de la televisió, en col·laboració amb la Comissió Parlamentària de vigilància de la RAI.

4.3 La informació als votants: la innovació de Radio Radicale

Un altre element fonamental de l'acció radical va dur a l'atenció a la informació constant i extensa dels ciutadans. De fet, l'objectiu era de retre al poble sobirà el seu poder

legítim, del que havia estat d'alguna manera "expropiat" pels partits del "règim". En aquest sentit, els radicals van ser els primers a emetre el 1976, gràcies a Radio radicale que emetia il·legalment durant els seus primers mesos de l'existència, les sessions parlamentàries de la Cambra i el Senat. El significat social d'aquest servei ha estat reconegut pel propi Parlament que, en promulgar la Llei nº 230 de 1990 va declarar entre d'altres que Radio radicale era una societat "d'interès general". L'antic Ministeri de Correus també va donar la seva aprovació estipulant un acord per a l'emissió de sessions parlamentaris amb l'estació de transmissió. Avui, podem dir que el servei prestat per aquesta ràdio enriqueix, o fins i tot reemplaça, el servei públic que hauria de proporcionar la RAI.

L'inici de les emissions de ràdio en directe de les sessions parlamentàries mostra una vegada més l'estil pragmàtic que caracteritza el PR en totes les seves accions. De fet, les primeres transmissions directes foren força fortuïtes. A les oficines del grup parlamentari de la PR, un dispositiu radiotransmissor permetia escoltar els treballs de la Cambra. Algú va tenir la idea de fer una connexió amb Radio radicale col·locant un auricular al costat de l'aparell, inaugurant així el que llavors s'anomenava 'ràdio hemicicle'. Per primera vegada, els discursos dels membres del Parlament, arribaven a la població, a través d'una petita ràdio que va decidir d'organitzar la seva programació diària al voltant de les sessions del Parlament. Aquest episodi, aparentment improvisat, s'inscrivía en tot cas dins la concepció general del PR sobre la funció del Parlament i el paper fonamental dels actors de la informació. Inicialment, l'emissió restà una emissió pirata no autoritzada i majorment ignorada per la Presidència de la Cambra.

Bàsicament, aquest instrument d'informació i comunicació significa afirmar, i viure, el principi de publicitat. Ràdio radicale es vol portadora d'aquesta característica, ben resumida pel seu ex director Massimo Bordin:

Radio radicale no va néixer per a ser 'la ràdio del Partit radical', sinó per a oferir una manifestació concreta, a través d'un objectiu encara per aconseguir, de com els radicals entenen la informació. En altres paraules: l'objectiu prioritari fou el de 'representar' com els radicals gestionarien els serveis d'informació pública si fossin al govern.

Aquesta fou la hipòtesi d'origen: no ser pas un òrgan de partit sinó, al contrari, de manera substancial i no abstracta, una creació emblemàtica del què hauria de fer el servei públic. [43]

4.4. El paper de la política a la ciutat: el Profeta i el Rei

Les peculiaritats del modus operandi del Partit radical ens du a qüestionar-nos amb més detall sobre la política en general i més concretament sobre el paper de la política a la ciutat i la seva relació amb el poder. L'entrevista feta el 1986 a Marek Halter a Teleroma 56 ens ofereix un testimoni eficaç, que ofereix una visió contundent d'en Marco Pannella[44] :

Conec en Marco Pannella, el Partit radical té un paper molt important a Itàlia. Cada societat necessita d'un grup de persones que faci preguntes, que la interpel·li, sense això no hi pot haver democràcia, la llibertat desapareix.

A la Bíblia hi ha tot, els nostres avantpassats van entendre clarament la qüestió de la llibertat: quan Samuel, el darrer dels jutges, va donar als hebreus el seu primer rei, Saül, també va pensar que no hi podia haver un rei just sense algú que li plantegés preguntes, li exposés dubtes, i va crear la primera escola de profetes. I en el comentari, està escrit que tant de temps com un rei accepta deixar-se qüestionar per un profeta, la llibertat existeix; quan per contra el rei ja no accepta per ser qüestionat i decideix tancar el profeta a la presó, és que la llibertat ha mort. A cada país, hi ha un grup que interpreta el paper de profeta: crec que aquest rol és jugat a Itàlia pel Partit radical.

Per a ser sincer, mai m'ha inscrit a cap partit polític, però estic orgullós de recolzar el Partit radical, perquè és quelcom saludable per a la societat i fins i tot per als altres partits: si jo fos un membre d'un altre partit, em faria també del Partit radical, perquè en un cos hi ha membres, però també un motor central. I si es bloqueja, res més funciona.

Estic molt feliç d'estar amb els meus amics, Pannella, Tortora... Si els meus amics radicals pensen que [mitjançant la meua inscripció], poden així enriquir el centre neuràlgic d'aquest cos que és Itàlia, per a mi serà un honor.

II El Partit radical avui en dia

En la previsualització ràpida de les característiques i l'evolució del Partit radical que acabem de veure, hem pogut constatar que aquest partit constitueix efectivament, des dels seus orígens, una realitat atípica en el panorama polític italià, si no internacional. Què n'és d'ell ara mateix?

Anem a descobrir com el Partit radical conserva la seva capacitat per adaptar-se a les demandes del moment i de donar-ne resposta, exigències que no són altres que les reivindicacions profundes de la població. Això es tradueix en la seva capacitat per a transformar la seva pròpia estructura per a estar en sintonia amb l'actualitat i el seu ús sempre nou dels mitjans disponibles per a les seves campanyes. Hom es pregunta llavors si, en el moment de la crisi dels partits, l'opció radical no és, d'alguna manera, la d'aquest futur, la que correspon a les veritables aspiracions dels ciutadans.

1. Cap a la galàxia radical

Observem com, gràcies al seu esperit "antipartitocràtic", el Partit radical ha canviat gradualment i treballa avui al centre d'una "galàxia" articulada al voltant seu i que el constitueix de facto.

1.1. El partit transnacional

El PR ja s'interessava puntualment en certs aspectes de la política exterior. Aquesta atenció més enllà de les fronteres nacionals es manifesta en un marcat desig de crear una Europa políticament més consolidada, sintetitzada en l'enfocament federalista de Spinelli i el manifest de Ventotene. Més vívidament, el 1977 fou elegit com a Secretari del Partit un objector de consciència francès, Jean Fabre. D'altra banda, òbviament, les lluites parlamentàries i extra-parlamentàries pel desarmament, per l'anti-prohibicionisme en matèria de drogues, pels drets civils i humans, així com per donar suport a la lenta però inexorable caiguda del bloc comunista, difícilment podien limitar-se al territori nacional.

És la raó per la què, el 1988, en un Congrés que no va estar lliure de controvèrsia, els radicals van decidir transformar el Partit radical, i convertir-lo en el Partit Radical Transnacional (TRP). Vet aquí el que diu, en aquest sentit, la moció final del Congrés: És arribat el moment de crear institucions, poders democràtics i legislacions nacionals, des de l'objectiu històricament madur dels Estats Units d'Europa. El partit radical ha decidit dur a terme el seu propi procés de transformació, no només en els seus objectius polítics, sinó també en concret des del punt de vista associatiu. D'ara en endavant, el PR és vol una força d'organització política, per sobre i a través de les fronteres nacionals, oberta a la participació d'inscrits d'altres partits nacionals. Així, el PR com a tal no participarà en les competicions electorals nacionals[45] .

Aquesta evolució en un partit transnacional, confirmada en el Congrés de Budapest de 1989, va ser un pas històric que va mostrar una vegada més la naturalesa única del PR, capaç de canviar estructuralment per tal d'estar millor equipat per a afrontar els nous reptes i problemes.

D'ara en endavant, la plataforma sobre la qual es basarà el PR per presentar-se a les eleccions nacionals i europees estarà formada per llistes electorals, conduint a nivell local i nacional, les tradicionals batalles del partit.

Les primeres lluites transnacionals no es van fer esperar. La atenció als drets humans i l'Estat de dret havia portat els radicals a manifestar-se, a la segona meitat de la dècada dels 80, per l'adhesió de Iugoslàvia a la Unió Europea (UE). La campanya duta a terme contra l'autoritarisme assedegat de sang de Milosevic pretenia evitar que les poblacions esclaves es matessin mútuament mitjançant la intervenció política, abans que militar, de la UE. Memorable és l'acció dirigida en uniforme militar l'any 1992 per Pannella i d'altres activistes radicals, que es personaren a la ciutat croata d'Osijek, per tal d'evitar l'imminent atac serbi. Aquest espectacular compromís va atreure l'atenció de la comunitat internacional i es beneficià del suport personal de l'alcalde de Sarajevo Muhamed Kresevljakovic[46] que, el gener de 1993, va decidir d'inscriure's al PRT.

La prioritat era llavors jutjar els responsables dels crims comesos als Balcans i, tràgica coincidència temporal, a Rwanda. Els esforços es van concentrar llavors en l'establiment d'un Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia (creat el 1993) i Rwanda (el 1994). La campanya per a l'establiment dels dos Tribunals va ser una mena de precursor de la batalla més clarivent per a obtenir una tribunal específic per a aquesta mena de delictes, el Tribunal Penal Internacional.

Cal recordar aquí que aquesta vocació transnacional estava ja en germen de feia temps i que, en les eleccions polítiques italianes de 1985, un intent de llista transnacional i transpartit havia estat duta a terme. El PR havia inclòs entre els seus candidats Lord David Steel, abans fins i tot de la seva transformació en partit transnacional. Lord Steel, actualment membre dels Liberal Democrats, és el pare de la Llei sobre avortament del Regne Unit.

Constatem a més que, curiosa i d'alguna manera profèticament, Jean-Paul Sartre havia ja manifestat el 1979, en una entrevista publicada a Le Matin: "¿un Partit Radical internacional que no té res en comú amb els actuals partits radicals a França? ¿I que tindria, per exemple, una secció italiana, una de francesa, etc.? Conec en Marco Pannella, he conegut els radicals italians i les seves idees, les seves accions: i les aprecio. Crec que els partits encara serveixen i que el temps en el que la política pugui renunciar als partits encara no ha arribat. Certament seria amic d'una organització internacional com aquesta»[47].

1.2. El Partit radical, una ONG de les Nacions Unides

El PR és una associació de ciutadans, parlamentaris i membres del govern, de diferents nacionalitats i famílies polítiques destinada a la realització, a través dels mètodes gandhians de la noviolència, la desobediència civil i la promoció de la democràcia, d'objectius concrets per a la creació d'un dret internacional eficaç, el respecte dels drets individuals i l'afirmació de la democràcia i la llibertat arreu del món. [48]

És en aquests termes que es descriu la naturalesa del Partit radical com a Organització No Governamental activa a les Nacions Unides des de 1995. De fet, aquell mateix any, li va ser concedit un estatut consultiu de primera categoria davant el Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides (ECOSOC)[49]. El PR va entrar d'aquesta manera en el cercle format per les 42 associacions internacionals de l'època, com ara la Creu Roja i

Amnistia Internacional, que tenien dret a fer propostes formals i de presentar-les directament al Secretari general de l'Assemblea. El PR fou l'únic partit polític del món en obtenir aquest estatus. Fou gràcies a aquesta posició privilegiada que la seva activitat en suport d'opositors noviolents, incloent-hi els txetxens i els montagnard de les terres altes vietnamites, tingué un ressò important, provocant les sol·licituds d'expulsió del PR per part de Rússia i el Vietnam el 2000 i el 2004. L'antic ministre txetxè de sanitat Umar Khambiev i el líder dels habitants dels altiplans centrals del Vietnam van prendre la paraula com a membres i representants del PR. En ambdós casos, el PR se les arreglà per conjurar les sol·licituds d'expulsió que van fer contra ell gràcies a la defensa del govern italià i d'altres governs, especialment europeus[50]. Aquests atacs frontals eren directa conseqüència de les activitats noviolentes del partit i la prova que un nou lideratge radical s'havia format.

1.3 Les llistes nacionals

El 1992, el moviment radical va concórrer a les eleccions nacionals amb el símbol i el nom 'Lista Pannella', llista Marco Pannella. Aquesta opció va ser molt criticada, però aviat altres formacions i altres símbols van aparèixer, mostrant el nom del líder com a signe distintiu. [51]

El professor Mario Calise designà aquest com a fenomen dels "partits personals", encarnant als seus ulls una lògica basada en el clientelisme que havia prosperat amb els corrents democratacristians. Aquests partits tenen un líder reconegut que pot comptar amb "un poder personal acumulat de títol variat: gestió ministerial, recull de vots, o control de les inscripcions al partit"[52]. La seva anàlisi no respon, però, als fonaments de la llista Marco Pannella, que respon a d'altres criteris. Òbviament, les raons que van portar a la decisió de personalitzar el nom del moviment radical són de naturalesa molt diferent i estan relacionades principalment amb el procés de mutació política que va començar a la dècada dels 90 a Itàlia. L'element atípic principal de la llista Marco Pannella consisteix en el fet que forma part del mateix Partit radical i està subjecte als estatuts d'aquest. Aquests estatuts, que garanteixen un mecanisme de democràcia interna, estableixen en el punt 1.3.1

- *Qualsevol pot inscriure's al Partit radical. La matrícula és anual.*
- *Ñes condicions d'inscripció al partit són l'acceptació dels actuals Estatutsl i l'aportació individual en la mesura establerta pel Congrés.*
- *Les inscripcions són recollides pels òrgans executius del partit.*
- *Els inscrits no estan obligats a cap mena de disciplina de partit i, a banda el cas de renúncia, no poden ser privats del seu status durant tot el període de la seva inscripció.*

Com es veu segons el seus Estatuts, el PR és democràtic en sí mateix. Als seus ulls és en efecte essencial assegurar la democràcia i la llibertat individual als mateixos partits polítics, sense jerarquies tancades. La tradició política i filosòfica del liberalisme de la que es reclamen els radicals gira al voltant de la centralitat de l'individu i la seva consciència respecte als seus conciutadans, institucions i cada organització activa en la societat. [53] Aquesta és la raó per què consideren el gran partit ideològic de masses com un perill i una amenaça a la llibertat individual i, per tant, a les institucions democràtiques. I és per això què, en el Congrés radical, els inscrits poden participar i votar directament, sense delegats.

El Partit Radical Transnacional fundat l'any 1988 canvia de nom el 2008, esdevenint el Nonviolent Radical Party Transnational and Transparty (NRPTT). Aquesta modificació és una vegada més la resposta als nous reptes que planteja la situació contemporània i

evidència clarament els elements que han caracteritzat sempre aquest partit i que han contribuït a fer-lo atípic.

2. Les campanyes recents i en curs

El Partit radical continua encapçalant les seves campanyes, amb la seva nova estructura ampliada i confiant en les noves tecnologies en la seva estratègia de comunicació. Després de la aparició a l'escena política de la llista Pannella i la llista Bonino la família radical es diversifica, a través de la inclusió de diverses associacions que ja no són "federades" sinó ara "constituents" del Partit radical, i que per tant tenen un paper més important en el seu si. Aquestes inclouen particularment No Peace Without Justice, Nessuno Tocchi Caino i la Associazione Luca Coscioni, a les que retornarem. Vet aquí els exemples més significatius de l'acció actual de la galàxia radical.

2.1 El Tribunal Penal Internacional, les Mutilacions Genitals Femenines i la pena de mort

L'organització No Peace Without Justice (NPWJ) -literalment "no hi ha pau sense justícia"- afiliada al PR, ha treballat per promoure un esdeveniment històric: el naixement d'una jurisdicció que sigui l'expressió de la nova legalitat internacional. Ha calgut per a això l'aconseguir un primer objectiu, la constitució de la Cort o Tribunal Penal Internacional, i contribuir a l'àrdua tasca destinada a ratificar la seva existència i garantir el seu funcionament a la majoria dels Estats Membres. [54]

Avui, mitjançant NPWJ, el PR compta amb ser capaç d'aconseguir la prohibició de les Mutilacions Genitals Femenines a l'imminent Assemblea General de les Nacions Unides (objectiu aconseguit el 2013, ndt).

Sobre la pena de mort, l'entitat federada constituent del PR és Nessuno Tocchi Caino -"Ningú no Toqui a Caïm"-. L'any 1993, l'Assemblea General ja va estar a punt d'aconseguir la moratòria sobre la pena de mort, un objectiu que perdut a causa de la sorprenent, i de moltes maneres escandalosa, abstenció de la majoria dels Estats que llavors composaven la Unió Europea. Tretze anys de lluites constants en tots els fronts, com ara l'ONU, l'ECOSOC, els comitès de drets humans del Parlament Europeu i els parlaments nacionals, han portat a la moratòria de 2007. En aquest sentit, és ben d'interès el fet de que el suport i la cooperació no ha estat només dels països del món dit "democràtic" sinó també d'un gran nombre d'Estats africans.

Heus aquí el que Sergio d'Elia, el secretari de Nessuno Tocchi Caino, digué sobre l'adopció de la moratòria sobre la pena de mort per les Nacions Unides, en una entrevista que ens va concedir el 2010:

L'èxit de la moratòria sobre la pena de mort, adoptada amb una resolució de l'Assemblea General de les Nacions Unides, ha estat l'èxit de la noviolència. No només perquè així s'ha afirmat el principi del manament "no mataràs" per sobre de l'administració de la justícia, sinó també perquè això ha estat el resultat de com nosaltres, radicals, vam viure, donant literalment cos a la campanya per la moratòria en la seva darrera fase, és a dir, durant els 10-12 mesos que van precedir la votació conclouent de desembre 2007 a les Nacions Unides.

El resultat de Nova York, que havíem previst durant 14 anys als nostres informes anuals sobre la pena de mort ha estat determinant per dues raons. En primer lloc, perquè hem adquirit tossudament un perfil política i formalment transregional, no només per fer valer el caràcter universal de la moratòria, sinó també per tal d'abandonar l'antic esquema de tipus colonial i eurocèntric. En segon lloc, la determinació italiana de remarcar la moratòria en comptes de l'abolició. La nostra opció de centrar-nos en la moratòria, i no pas simplement en l'abolició, explica força

del mètode que proposem per eliminar la pena de mort. Aquest mètode és democràtic, lliberal, no "autoritari", antiprohibicionista i antifonamentalista. Estic segur que l'enfocament transnacional i antifonamentalista ha permès l'expansió de la campanya evitant la percepció d'una imposició del món europeu, 'civilitzat', a la resta del món, als "bàrbars" a "civilitzar".

No obstant això, el significat més important de les Nacions Unides ha estat de facilitar el depassament del principi del segle XIX de la sobirania absoluta de l'Estat-Nació. Rebutjant totes les esmenes basades en la 'sobirania interna', les Nacions Unides han informat la primacia dels drets humans sobre la sobirania i el poder absolut dels Estats. Entre la primacia de la persona i la sobirania de l'individu d'una banda i la primacia de l'Estat i la sobirania absoluta de l'Estat sobre els ciutadans d'altra banda, les Nacions Unides han triat la primera, en altres paraules, la primacia de la persona sobre l'Estat.

2.2 Llibertat de recerca científica i lluita contra l'acarnissament terapèutic

L'any 2001, 50 premis Nobel i representants del món científic i intel·lectual van intervenir (fet absolutament inèdit i sense precedents fins encara ara), practicant no només el dret sinó també el "deure d'ingerència", assenyalant la importància del suport, incloent-hi el de naturalesa electoral, a qüestions essencials: en les eleccions nacionals italianes de 2001, van donar així suport a la candidatura de Luca Coscioni, cap de llista de la Lista Bonino. Vet aquí el que digué José Saramago d'ell:

"Sens dubte el suport d'un simple escriptor com jo ajudarà una mica, o fins i tot molt, entre la llista dels científics que, amb el seu nom i prestigi, aporten el seu segell a les afirmacions d'en Luca Coscioni. Sigui com sigui, podeu disposar del meu nom. Per a que la llum de la raó i el respecte humà puguin il·luminar les ments sinistres d'aquells que es creuen, i per sempre, els amos del nostre destí. Estàvem esperant des de fa molt de temps que apuntés el dia, esgotats per l'espera, i de sobte, el coratge d'un home reduït al silenci per una terrible malaltia ens ha donat una nova força. Gràcies per això."

A Itàlia, no obstant això, només un percentatge molt petit i insignificant dels votants era conscient d'aquest esdeveniment excepcional. I per tant la llista Bonino, que havia recollit gairebé un 9 per cent dels vots dos anys enrere a les eleccions europees, no obtingué aquesta vegada cap electe, aturada al llindar del 2,2 per cent.

Qui fou Luca Coscioni? Un jove professor que patia d'esclerosi lateral amiotròfica, que va accelerar i consolidar la campanya per la llibertat d'investigació científica amb el llançament de l'eslògan "dal corpo dei malati al cuore della politica", "del cos dels malalts al cor de la política". Va ser el primer a denunciar les condicions execrables de la recerca científica i l'assistència als pacients a Itàlia. Luca Coscioni provà de desafiar les influències del Vaticà i la connivència de l'Església amb el món de la política, que s'alentia, o fins i tot impedia, la recerca en el sector més important per a aquesta mena de malalties, les cèl·lules mare embrionàries.

L'esforç polític d'en Luca Coscioni es centrà en la batalla contra la "Llei 40" que prohibia la fecundació assistida i que feia d'Itàlia un dels països europeus més restrictius en aquest camp. En una carta adreçada al President del Consell de Ministres Silvio Berlusconi el 2004, Luca Coscioni enunciava les raons de la seva batalla, però va haver de patir la negativa del President de nomenar-lo membre de la Comissió de Bioètica.

Però s'obtingué un resultat, el de la sobtada consciència, per part dels malalts italians, de que era possible, gràcies a la tecnologia moderna, el parlar, manifestar-se, dialogar i curar-se. En efecte, en el curs de dues aparicions televisades, Luca Coscioni pogué

intervenir utilitzant un sintetitzador de veu. Aquest home fou dissortadament víctima de l' "esquerra" d'un règim partitocràtic que es va negar a cap mena d'aliança democràtica amb nosaltres durant les eleccions autonòmiques del 2005, aliança que només hagués estat acceptada a condició que el nom de Luca Coscioni aparegués clarament en el nom de la llista. Quan una mica més d'un any més tard, Luca va arribar al final dels seus patiments, es van dedicar a la seva memòria increïbles i hipòcrites declaracions d'estimació, algunes arribant a qualificar-lo d'"heroi".

L'Associació que porta el nom de Luca Coscioni, l'Associazione Luca Coscioni, va rebre el suport i la mobilització popular italiana d'una manera extraordinària, absoluta i sorprenent, amb motiu de l'esclat de dos casos, el de Piergiorgio Welby, al que retornarem, i el d'Eluana Englaro. Luca Coscioni expressà en efecte una posició favorable a la legalització de l'eutanàsia, que a Itàlia és prohibida en totes les seves formes, sigui per suïcidi assistit com per document de voluntats anticipades.

Després de la seva mort el febrer de 2006, la campanya per la llibertat d'investigació científica i per a la legalització de l'eutanàsia va ser conduïda per un altre malalt incurable, Pier Giorgio Welby, dirigent radical i president de ALC, la història del qual va frapar molta gent a Itàlia. En efecte, si l'eutanàsia està prohibida al país, el dret a refusar els tractaments és reconegut per la Constitució. Malalt de distròfia muscular, Welby estava connectat des de 1997 a un respirador que el mantenia amb vida artificialment. El 2006, va dirigir una carta al President de la República, Giorgio Napolitano, on reclamava el dret a desconnectar el respirador[55]. Welby demanava poder fer obertament el que està passant de fet secretament a molts hospitals a molts malalts terminals, és a dir l'aturada de màquines que perllonguen cures no desitjades. En el cas d'en Welby, no es tractava de practicar l'eutanàsia sinó d'interrompre un tractament sanitari, fet amb implicacions relacionades amb el testament biològic.

Després de 88 dies de lluita, el 20 de desembre de 2007, un metge, M. Riccio, responia a la seva petició per a interrompre el seu respirador artificial, que era ja només un instrument insuportable d'acarnissament terapèutic[56].

La determinació d'en Pier Giorgio Welby en refusar l'atenció del respirador i així posar fi als seus dies provocà una reacció molt ferma i controvertida de l'església, que es va negar al seu torn a concedir-li un funeral religiós. Aquesta opció fou motivada pel llavors cap de la Conferència Episcopal italiana, el cardenal Ruini, en aquests termes: "fins a la fi, el difunt ha perseverat amb lucidesa i consciència en la seva voluntat de posar fi a la seva pròpia vida: en aquestes condicions, una decisió diferent de la presa per l'Església hauria estat impossible i contradictòria, car hauria legitimat una conducta contrària a la llei de Déu[57] ..»

Sobre 4.000 persones anaren a l'enterrament laic d'en Pier Giorgio Welby, davant de l'església de San Giovanni Bosco a Roma. Els radicals van ser els únics polítics presents i, per tant, els únics en declarar: "hem d'aturar la tragèdia d'haver de desconnectar el respirador clandestinament [58]. El doctor Riccio, que havia estat posat sota judici, va ser declarat no culpable. La lluita continua.

2.3 Campanya "Iraq lliure, única alternativa a la guerra".

El gener del 2003, el Partit Radical Noviolent, Transnacional i Transpartit, intentar convèncer l'opinió pública italiana, europea i mundial que a l'Iraq i per a l'Iraq, pel que fa a tot Orient Mitjà i el món, l'alternativa real i sostenible no era no "guerra o pau", sinó "guerra o llibertat, dret, democràcia i pau". Ho deia a la comunitat internacional, a les Nacions Unides i en primer lloc al Parlament italià, per tal que aquests instàncies assumissin immediatament les afirmacions següents: l'exili del dictador Saddam Hussein podria allunyar, per als Estats Units, la necessitat de la guerra i constituir el

punt de partida per a una solució política a la qüestió iraquiana. Un altre objectiu del projecte radical era assegurar que el règim en el poder durant dècades donés pas a una administració internacional fiduciària (un govern democràtic), que s'encarregués a un estadista de molt alta talla la tasca de establir, en el termini de dos anys, les condicions per a un ple exercici dels drets i llibertats per a tots els iraquians, els homes i les dones, així com és establert per la carta dels drets humans de les Nacions Unides.

En l'espai d'un mes, la crida va ser signada per 26.506 ciutadans de 171 Estats, 46 membres del Parlament Europeu i, a Itàlia, 501 parlamentaris, el que correspon al 53,5 per cent de les Cambres[59] .

El que segueix és un resum traduït al català d'informacions extremadament detallades i contínuament actualitzades en relació amb el sabotatge d'aquesta proposta pacífica, tal com apareixen en una web creada específicament per l'autor d'aquesta tesi, fortament implicat en aquesta campanya [60] . Vet aquí com el Partit radical continua la seva recerca de la veritat i la seva determinació de transmetre-la a les classes polítiques i als ciutadans:

El 8 de febrer de 2003, el President del Consell de Ministres italià Silvio Berlusconi adreça un important, llarg i complex memoràndum a Mouammar Kadhafi, en el que es plantegen els diferents escenaris de possibles acords amb Saddam Hussein: aquests es destinen a aconseguir que deixi el poder i s'exiliï, a canvi d'una garantia de màxima seguretat no només per a ell, sinó també pel seu seguici eventual, la mesura del qual resta per definir[61]. Després d'uns quants dies, Silvio Berlusconi pot informar al President Bush que la resposta del líder libi és positiva.

El 19 de febrer de 2003, el Parlament italià vota amb l'adhesió del Govern la proposta radical (345 sí, 38 no, 52 abstencions), que compromet al Govern Berlusconi "a donar suport davant totes les organitzacions internacionals i principalment el Consell de Seguretat de les Nacions Unides, la hipòtesi d'un exili del dictador iraquian i, sobre la base de les atribucions que confereix al Consell la carta de les Nacions Unides, la hipòtesi de la formació d'un govern provisional sota control, per restaurar el més aviat possible l'exercici ple dels drets fonamentals i les llibertats de tots els iraquians[62]". Durant el debat, el President Berlusconi va dir que el govern italià està intentant actuar "en la màxima discreció –com no podia ser d'altra manera-, no només amb un país àrab que s'ha proposat com a mediador sinó també amb altres països, mantenint constantment informat en aquest sentit tant l'administració americana com l'actual President del Consell de la Unió Europea Kostas Simitis [63]. " D'acord amb George Bush, en l'espai d'uns quants dies, Berlusconi rep del coronel Khadafi la informació de que Saddam Hussein està ja preparat per a moure's en la fase d'implementació de la dimissió i l'exili.

A la reunió de 22 de febrer de 2003 a Crawford, Texas, entre George Bush i José María Aznar, amb Tony Blair i Silvio Berlusconi al telèfon, sembla obvi que el President Aznar va intentar fomentar en el president Bush el perseverar en la prudència. Els continguts d'aquesta trobada es van fer públics el setembre de 2007 en un article publicat a El País, després de dos anys de Govern Zapatero en haver permès a l'ambaixador espanyol present a Crawford, Javier Ruperez, d'aixecar el secret i transmetre les notes que havia pres durant la reunió. Bush declara que Berlusconi ha transmès la resposta positiva de Khadafi sobre l'acceptació de l'exili per part de Saddam Hussein. Tot i així, el President nord-americà confirma la seva reticència a un acord amb el dictador iraquian, jutjant la condició d'aquest de "desesperada" i estimant que «podria ser mort en menys de dos mesos". Acusà Saddam Hussein, descrit com un "lladre, terrorista, criminal de guerra en comparació amb el qual Milosevic seria la Mare Teresa", d'exigir "mil milions de dòlars" i "tota la informació que vulgui sobre les

armes de destrucció massiva". Tony Blair demana llavors a George Bush de retardar la posada en marxa de les operacions militars deu dies després de la data fixada del 10 de març. Bush és inflexible: vol la guerra. Aquestes afirmacions, mai desmentides mostren molt clarament les posicions de cadascú. Saddam Hussein no és indestructible, Saddam Hussein és prest per a anar-se'n.

Mentrestant, continua la campanya radical. El 23 de febrer de 2003, a 24 hores des de la reunió de Crawford, Marco Pannella posa en guàrdia el govern italià, la Unió Europea i Blair, dissuadint-los de confiar en la mediació de Khadafi, i en aquest punt els resultats són eloqüents.

La manca de fiabilitat del líder libi es confirma en efecte el 1r de març 2003, durant la Cimera de la Lliga Àrab, que es reuneix a Sharm el Sheik, Egipte, per discutir formalment l'opció de l'exili per a Saddam Hussein. Segons molts testimonis, entre ells el d'Emma Bonino, el coronel Kadhafi té èxit amb un singular talent en evitar que la Lliga Àrab parli de l'exili proposat per la Unió dels Emirats Àrabs, Bahrain, Kuwait, Qatar, Aràbia Saudita i Jordània. El President dels Emirats Àrabs Zayed al-Nahyan estava preparat per fer un anunci essencial durant la reunió: al seguit de quatre reunions cara a cara entre els seus representants i Saddam Hussein a Bagdad, el dictador iraquità plantejava com a única condició, per a comunicar formalment la seva decisió d'acceptar plenament l'exili, que la proposta i la invitació vingués en bona i deguda forma de la Cimera de la Lliga Àrab i "no dels Americans".

Un cop acabada la reunió, el ministre d'informació de la Unió dels Emirats Àrabs va declarar que la iniciativa del seu país per a un canvi pacífic de règim a l'Iraq també havia obtingut el suport de l'Aràbia Saudita i Kuwait. "Al final de la reunió, hem rebut el suport d'altres països, que es van negar però a abordar la qüestió públicament. Tots els Estats àrabs estan d'acord en el fet que Saddam se n'ha d'anar, però ningú no té la valentia de declarar-ho públicament".

El 6 de març de 2003, fonts oficials àrabs informen que "els ministres d'exteriors d'Egipte, el Líban, Tunísia i Síria, anuncien una missió a Bagdad per demanar Saddam Hussein d'abandonar el país i evitar la guerra". Al mateix temps, parlant a l'Assemblea General de les Nacions Unides, l'ambaixador de Pakistan Munir Akram diu que el dictador iraquità planteja com condició a la seva dimissió i sortida a l'exili la garantia de la seva immunitat contra qualsevol futura acusació per crims de guerra. Específicament "immunitat" i no pas "impunitat", així com ho repeteix gairebé obsessivament Marco Pannella durant la campanya.

Només és llavors quan es permet a Marco Pannella d'accedir a la televisió i parlar sobre la proposta de l'exili de Saddam Hussein en emissions de tarda a les televisions nacionals italianes.

Estem en vigílies de la guerra. El 18 de març de 2003, Bush dóna un ultimàtum a Saddam Hussein: té 48 hores per a abandonar el país amb la seva família i evitar la guerra. D'aquesta manera, s'obliga el líder iraquità a trobar-se en la situació descrita el 22 de febrer a Crawford. Per a Saddam Hussein, és impossible organitzar un pla de vol en el que no hi ha cap possibilitat objectiva de salvar la vida.

El 19 de març de 2003, es permet informar el públic nord-americà i el món d'una enquesta que data del 25 de gener de 2003: la majoria de nord-Americans (62 per cent) afirma llavors estar d'acord en que Saddam Hussein vagi a l'exili fins al final dels seus dies i pugui evitar persecució per qualsevol actuació realitzada com a líder de l'Iraq, sempre que es comprometí a abandonar el poder d'una manera pacífica i que s'eviti la guerra.

Durant tota la nit del divendres 21 de març, des de Radio Radicale, Marco Pannella demana i prega d'enviar, "fins i tot durant el cap de setmana" i amb urgència,

l'ambaixador italià davant Hosni Mubarak. El diumenge següent, arriba la notícia de que l'ambaixador britànic, portador d'un missatge important, ha demanat i obtingut una trobada amb el President Moubarak. Però ja no s'hi pot fer res, és massa tard. Fort amb la seva majoria parlamentària, en aquest sentit el govern italià tenia l'obligació d'implicar tota la comunitat internacional per aconseguir una proposta àmpliament compartida d'exili. Al contrari, en el seu lloc va decidir no implicar fins i tot les institucions comunitàries, i en particular, en els dos Consells d'afers generals i relacions exteriors (GAERC) celebrats el 24 de febrer i el 18 de març de 2003, així com després a la votació al Parlament, el representant italià no va esmentar la proposta.

El 10 de març de 2003, el ministre d'Afers Exteriors del Regne Unit Jack Straw presenta a la Cambra dels Comuns l'informe Blix, 173 pàgines publicades per l'inspector suec el 6 de març de 2003. És el document que serveix de referència per votar l'entrada en guerra contra l'Iraq o a favor de la pau. No obstant això, en la seva declaració, Straw sembla donar suport a que la Comissió de seguiment, verificació i inspecció dels inspectors de Nacions Unides (UNMOVIC) han trobat evidència que l'Iraq tenia àntrax.

El mateix dia, Peter Lilley, diputat conservador pel districte de Hitchin i Harpenden, pren la paraula a la sala per a denunciar un fet al seu entendre inacceptable: l'informe Blix, la base sobre la que s'ha de considerar una decisió transcendental no està disponible a la Cambra dels Comuns amb prou antelació, el nombre de còpies disponibles a la biblioteca del Parlament és clarament insuficient i, a més a més, no és possible reproduir-les.

A més a més, en el document que prepara i transmet a la Comissió Chilcot, Lilley fa les observacions següents: consultant l'apartat de l'informe Blix indicat per Jack Straw, destaca que el descobriment de restes d'àntrax mencionat per Straw es refereix no a la recerca realitzada pels inspectors de la UNMOVIC el 2002, sinó als resultats de la recerca realitzada per la inspecció de la Comissió especial de les Nacions Unides (UNSCOM) fins al 1996, descobriments que havien esdevingut de domini públic des de feia força temps.

Segueix sent bastant inexplicable que Peter Lilley no fou ni encara ha estat interpellat sobre la seva denúncia extremament documentada sobre les condicions inacceptables en les que el Parlament va ser cridat a deliberar en aquestes circumstàncies crucials.

El 12 de març de 2003 -segons les afirmacions d'un funcionari encara avui anònim, divulgades al Guardian de 21 gener de 2011-, vuit dies abans de la invasió d'Iraq, el ministre de relacions exteriors Jack Straw hauria recordat a Tony Blair durant una reunió que encara tenia a la seva disposició una sortida possible, que hauria permès a la Gran Bretanya d'evitar un conflicte armat.

No obstant això, Straw va ajudar a induir a error al Parlament amb declaracions falses, dient que el grup d'inspectors dirigits per Hans Blix havia trobat restes d'àntrax. Ben al contrari, Blix havia descartat fortament la presència d'àntrax a l'Iraq.

El 28 de setembre de 2007, el Washington Post anunciava que en aquell moment Saddam Hussein estava llest per anar-se'n a l'exili per mil milions de dòlars, amb la mediació del President Moubarak. Però Bush estava llavors decidit a envair l'Iraq.

El 22 de setembre de 2009, un cable de Wikileaks revela que Jon Day, Director del Ministeri de defensa, va assegurar a la sots-secretària americana d'Afers exteriors, Ellen Tauscher, que la Gran Bretanya prendria totes les mesures necessàries per a protegir els interessos dels Estats Units durant la indagació sobre la guerra d'Iraq que havia de començar el mes de novembre d'aquell mateix any.

En un article al Guardian del 18 de gener de 2011, Gus O'Donnell, secretari del Gabinet de Ministres i, per tant, alt funcionari britànic, va confirmar essencialment el que va

sorgir d'un cable gràcies a Wikileaks, és a dir que algunes notes enviades per Tony Blair a Bush durant els mesos anteriors a la guerra mai es farien públiques.

El 28 de gener de 2011, declarant davant la Comissió Chilcot, el secretari del Gabinet de Ministres i alt funcionari britànic, Gus O'Donnell, va dir que Blair no hauria respectat plenament el codi Ministerial que caracteritza el modus operandi del Gabinet britànic. "Tony Blair volia implicar el mínim possible el Gabinet en les discussions perquè pensava que ben aviat haurien esdevingut públiques", va dir O'Donnell.

Un altre informe escrit per O'Donnell, el 7 de febrer de 2011, revela que el govern de Gordon Brown va facilitar l'alliberament de l'únic terrorista libi condemnat i empresonat per la massacre de Lockerbie, Abdelbaset al-Megrahi. El govern laborista va fer indirectament pressió sobre el Govern escocès per assegurar-se que s'alliberés el reclús.

Aquesta campanya per buscar i comunicar la veritat sobre la guerra d'Iraq es beneficia d'un instrument jurídic específic. Existeix en efecte un "dret a la veritat", que s'està desenvolupant i que troba cada vegada més espai en les sentències dictades pels tribunals de diversos països i en diverses resolucions de l'ONU, com ara resolució la 66/2005 de la Comissió de drets humans[64]. Aquest dret a la veritat va començar a sorgir en resposta als casos de desaparicions de persones en els països d'Amèrica Llatina sota les dictadures militars. Després, aquesta noció ha adquirit importància creixent. Així, el 24 de març de 2011, el secretari general de les Nacions Unides, Ban Ki-moon, lliurava el missatge següent amb motiu de la Jornada internacional sobre les víctimes de violacions flagrants dels drets de l'home a la veritat: "totes les víctimes de violacions dels drets humans i les seves famílies tenen el dret a conèixer la veritat sobre les circumstàncies d'aquestes violacions, les raons per les quals han estat comeses i la identitat dels seus autors". I va afegir, per emfatitzar l'extensió del reconeixement d'aquest dret: "el dret a la veritat està ara expressament reconegut en el conveni internacional per a la protecció de totes les persones de les desaparicions forçoses, que va entrar en vigor al desembre de 2010. També es reconeix en diversos altres instruments internacionals, així com legislacions nacionals, jurisprudència i resolucions d'organismes intergovernamentals [65].»

2.4 L'antiprohibicionisme

La batalla que més que cap altre ha caracteritzat el PR des dels començaments de la dècada de 1960 és, sens dubte, l'antiprohibicionisme.

Aquesta campanya ha utilitzat eficaç i incessantment el compromís institucional i polític, noviolent, de tots els militants radicals. Desobediències civils, judicis, empresonaments, representen el cost, si no més aviat el valor, d'aquesta batalla. Emma Bonino, llavors Comissària Europea, va viatjar a l'Afganistan l'any 1997 per abordar la qüestió subestimada de l'obra dels talibans contra les dones i contra qualsevol expressió dels drets humans, feta possible gràcies als beneficis del mercat negre de la droga. Aquesta acció es va demostrar de vital importància global i constitueix encara avui en dia la única resposta possible davant les falses solucions de les polítiques prohibicionistes.

En diverses ocasions a Itàlia, van aconseguir-se èxits institucionals, marcats per mesures legislatives sorprenentment arrencades a un Parlament dominat per partits situats en les més reaccionàries i obscurantistes posicions sobre drets humans. En dues ocasions, van ser aprovades reformes de legalització sobre drogues que va dur a l'alliberament de milers de presoners, empresonats essencialment perquè havien fumat haixix. En dos altres casos, hi va haver també resultats referendaris positius. Paral·lelament, es van dur a terme en aquest domini a nivell internacional, especialment en el context del

Parlament Europeu. De manera evident i indiscutible, aquestes lluites són coherents amb els resultats d'un esdeveniment important, l'informe publicat el juny de 2011 per la Global Commission On Drug Policy, la Comissió mundial sobre la política contra la droga, que compta amb personalitats internacionals de referència. Afegir que durant un període significatiu, el combat dels radicals ha estat conduït i enfortit gràcies a la col·laboració i convergència d'idees amb l'Open Society Institute de George Soros. Cal destacar també un article publicat recentment a Le Monde, de 2 d'agost de 2011, sobre els costos exorbitants del prohibicionisme. L'economista Pierre Kopp hi afirma en efecte que, a França "l'Estat continua gastant al voltant de 300 milions d'euros l'any per detenir unes 80.000 persones, sense que això tingui un efecte radical sobre el consum." [66]

2.5 Els drets humans i les jurisdiccions internacionals

La batalla política pels drets humans s'acompanya d'un component jurídic que els radicals consideren essencial. Aquesta és la raó per la que el Partit radical ha implicat, en les seves campanyes per a la protecció de dissidents i minories, un advocat, Cesare Romano, professor de dret a la Loyola Law School de Los Angeles. Durant el Consell General del Partit a Barcelona el setembre de 2010, aquest destacà la possibilitat d'un nou impuls per a la protecció dels drets de l'home, a través de l'activació de les diferents jurisdiccions existents a nivell global. Vet aquí el que diu:

Mai abans en la història de la humanitat, hi havia hagut tantes possibilitats de dur la violació dels drets humans a l'atenció de comissions i tribunals internacionals, i obtenir així la condemna dels governs violents i, en alguns casos, remeis concrets i vinculants. No obstant això, és difícil de controlar aquest vast i encreuat grup d'organismes i procediments. Algunes només són vàlids per a certs drets, d'altres només per a determinats Estats. I els requisits processals varien d'una organització a l'altre. Molt sovint, quan un cas és presentat davant un òrgan o en el context d'un procés determinat, no pot sotmetre's a una altra organització o un altre procés, a la vegada o posteriorment. L'elecció del procediment correcte i del bon organisme, per tant, és imprescindible si no volem posar en perill les possibilitats d'èxit. No obstant això, el nombre d'oportunitats existents és desconcertant. Aquestes inclouen principalment [67]:

Principals jurisdiccions internacionals:

(A) Organismes i procediments de caràcter universal

(I) Organismes i procediments de les Nacions Unides

1. Comitè sobre els drets humans per les violacions del Pacte Internacional de drets civils i polítics (ICCPR)

2. Comitè contra la tortura (CAT)

3. Comissió sobre l'eliminació de la discriminació racial (CERD)

4. Comissió sobre l'eliminació de la discriminació contra les dones (CEDAW)

5. Comitè sobre els drets de les persones amb discapacitat (CDPD)

(II) Altres procediments a nivell global, que no són accessibles a les persones, però amb control previ dels mecanismes que es poden activar

1 Procediment 1503 del Consell de drets humans de les Nacions Unides

2 Procediment 1253 del Consell de drets humans de les Nacions Unides

3. Comissió sobre la situació de les dones (CSW)

4. Comissió relativa al Pacte Internacional de drets econòmics, socials i culturals (PIDESC)

5 Comissió pels drets de l'Infant (CRC)

- 6 Procediment de queixes de l'organització de les Nacions Unides per a l'educació, la ciència i la cultura (UNESCO)
- 7 Procediments per a la denúncia de l'Organització internacional del treball (OIT)
8. Comitè per la llibertat d'Associació de l'OIT

(B) Corts regionals i procediments

(I) Europa

- 1 Tribunal Europeu de drets humans
2. Comitè de la carta Social europea
3. Comitè de la Convenció Europea per a la prevenció de la tortura i penes o tractaments inhumans o degradants

(II) Amèrica

1. Comissió Interamericana de drets humans
2. Cort Interamericana de drets humans

(III) Àfrica

1. Comissió africana de drets humans
2. Cort africana de drets humans i dels pobles
3. Cort de Justícia de la comunitat econòmica dels Estats d'Àfrica occidental
- 4 Cort de Justícia de l'Àfrica oriental
- 5 Tribunal comunitari pel desenvolupament de l'Àfrica austral

(C) Procediments relatius als drets humans dels bancs internacionals

1. Comissió d'inspecció del Banc Mundial
- 2 Comissió d'inspecció del Banc Asiàtic de desenvolupament
- 3 Comissió d'inspecció del Banc Interamericà

De vegades, les víctimes de violació dels drets humans poden recórrer als jutjats i tribunals nacionals de països diferents del seu propi (per exemple, en alguns casos, els Estats Units, Bèlgica o l'Argentina, així com força d'altres).

A continuació, es mostra una sèrie d'informació sobre els tribunals de drets humans i els procediments susceptibles de ser seguits per a presentar qüestions relatives als drets humans als diversos països.

- a) Estats contra els que simples individus poden presentar queixes per violació dels principals tractats sobre drets humans;
- (b) mesura per la que i països per als que són utilitzat els principals procediments de les Nacions Unides en matèria de drets humans;
- (c) recull d'informacions essencials relatives als principals procediments en matèria de drets humans -aquesta llista encara està establint-;
- d) llista de control per tal de facilitar l'elecció del millor organisme o el millor procediment;
- e) model per a la presentació de reclamacions davant les instàncies de protecció dels drets humans.

Aquesta llista està pensada només per a il·lustrar la magnitud i abast dels molts organismes i procediments disponibles, així com destacar com només una petita part d'ells és coneguda i feta servir.

La campanya iniciada pels radicals per cercar i comunicar la veritat sobre la guerra d'Iraq té un instrument jurídic específic. De fet hi ha un "dret a la veritat", que s'està desenvolupant i que té cada vegada més espai en les sentències dictades pels tribunals de diversos països i en diferents resolucions de les Nacions Unides, com la resolució n° XX. Aquest dret a la veritat va començar a sorgir en resposta als casos de desaparicions

de persones en els països d'Amèrica Llatina sota les dictadures militars. Després, aquesta noció ha adquirit importància creixent. Així, el 24 de març de 2011, el secretari general de les Nacions Unides, Ban Ki-moon, en el següent missatge amb motiu del Dia internacional per a les víctimes de violacions flagrants dels drets de l'home a la veritat, deia: "totes les víctimes de violacions dels drets humans i les seves famílies tenen el dret a conèixer la veritat sobre les circumstàncies d'aquestes violacions, les raons per les que van estar comeses i la identitat dels seus autors". I va afegir, per emfatitzar l'extensió del reconeixement d'aquest dret: "el dret a la veritat és ara expressament reconegut en el conveni internacional per a la protecció de totes les persones de les desaparicions forçoses, que va entrar en vigor al desembre de 2010. També és reconegut en altres instruments internacionals, així com en legislacions nacionals, la jurisprudència i en resolucions d'organismes intergovernamentals.

2.6. La lluita per un sistema mediàtic equitatiu

El Partit radical continua, tant en el pla de la informació com en el jurídic, la seva acció en favor d'un sistema mediàtic lliure del control dels partits a Itàlia. Avui en dia, el Centro d'Ascolto de la informació del PR, dirigit per Gianni Betto, es basa en les dades de l'Auditel i desenvolupa avaluacions cada vegada més complexes. Estima no només el nombre d'espectadors, sinó també el nombre d'"escoltes" del que es beneficia una emissió o una personalitat donada que hi intervé. Realitzar aquest càlcul permet verificar qui són en realitat els personatges més mostrats als italians a la televisió. No hi ha dubte que cada aparició d'una mateixa durada obté efectes diferents segons que les escoltes hagin estat enregistrades en una o altra franja horària, telenotícies o mena d'emissió. L'últim estudi realitzat pel Centre té un títol si més no significatiu: "Anatomia del crim neo-goebbelsià de la democràcia real" [68]. Ens hi assabentem que: A Itàlia, el mitjà d'informació més àmpliament utilitzat és encara la televisió. Segons una enquesta del 2009 de l'Institut Italià d'Estadístiques (ISTAT), el 93.2% dels ciutadans de més d'11 anys veuen regularment la televisió, el 71% escolta la ràdio, i el 61% llegeix com a mínim un dia a la setmana. Només el 35% dels italians fa servir internet.

Les informacions, i en particular les notícies, constitueixen directament prop del 75% de l'ús de la televisió. Segons l'informe Censis de 2009 sobre la situació social del país, la televisió és la principal font d'informació: el 69.3% dels italians declara fer servir les notícies de la televisió per triar qui votar a les eleccions, i el percentatge s'eleva al 82% entre els més grans. Al voltant del 30.6% dels italians veuen programes d'aprofundiment.

Els resultats de l'anàlisi presentats més avall pretenen oferir un element de reflexió sistemàtica i científica sobre la relació entre comunicació i informació social i política, mirant de superar un sistema de mesura exclusivament quantitativa del temps posat a disposició de les diferents forces polítiques per a les emissions i canals de televisió. El simple càlcul del temps és del tot insuficient per a determinar tant una paritat real de condicions entre les forces polítiques com la possibilitat per al ciutadà de conèixer les diferents opinions polítiques.

Sens dubte, per al mateix període, el nombre d'escoltes que pot esperar una intervenció variarà considerablement en funció de l'edició del noticiari o de l'emissió que l'acull i de la franja horària.

Sense anar més lluny en la distinció de les bosses d'escolta, ara és possible utilitzar l'indicador d'escoltes per a assegurar el compliment de les condicions de paritat establertes pel Codi.

En el rànquing d'assistència de les 1.748 presències de personalitats polítiques a les retransmissions televisives entre març i juny de 2011, no trobem el nom de Marco Pannella. Això és a causa del fet que la seva oportunitat de ser escoltat pel públic italià ha estat literalment reduïda a zero durant aquest període.

Tenint en compte els gairebé dos mil milions d'escoltes acumulades durant les 201 edicions dels tres principals programes d'aprofundiment polític del país (Porta a porta, Ballarò i Annozero), la part dels radicals va arribar als 7,5 milions d'escoltes (o sia el 0,4%), que equival a tres participacions globals.

Vet aquí els primers deu polítics classificats segons els criteris d'escolta que acabem de descriure:

Antonio Di Pietro

120 milions (6,4%), per a 33 aparicions a la televisió

Maurizio Lupi

71 milions (3,8%), 26

Italo Bocchino

70 milions (3,7%), 20

Ignazio La Russa

63 milions (3,3%), 24

Roberto Cota

61 milions (3,2%), 22

Pierluigi Bersani

60 milions (3,2%), 12

Pierferdinando Casini

60 milions (3,2%), 16

Rosy Bindi

57 milions (3%), 14

Nichi Vendola

52 milions (2,7%), 12

Cal afegir que les aparicions dels radicals van tenir lloc en emissions que tenen una mitjana d'escoltes 15 vegades inferior a les de les emissions més importants d'aprofundiment. Pel que, de fet, les escoltes totalitzades no superen els 2 milions.

2.7 La justícia i les presons italianes

La batalla més recent lluitada pel Partit radical concerneix al funcionament de la justícia i la situació de les presons italianes i està encara en curs en el moment de la finalització de l'elaboració d'aquesta memòria. Millor que qualsevol comentari, les reaccions del President de la República Giorgio Napolitano a la campanya impulsada pel PR són indicatives de l'impacte de les activitats del partit.

Després d'una vaga de fam i set, iniciada per Marco Pannella el juny de 2011 per denunciar l'estat del sistema judicial italià, simbolitzat per les deplorables condicions de detenció i la massificació de les presons, Giorgio Napolitano adreça una carta formal al líder radical. El President no només reconeix la rellevància de l'actual qüestió de la justícia, sinó que també ret homenatge a l'acció realitzada per Marco Pannella durant tant de temps en favor dels drets civils. Hi diu:

Benvolgut Marco,

[...] crec que Itàlia et deu un just reconeixement per la determinació amb la que has emprès tantes batalles per aconseguir una plena afirmació i protecció de les llibertats civils i dels drets dels ciutadans.

Alguns temes que han sensibilitzat i implicat progressivament l'opinió pública del nostre país durant les darreres dècades, com el divorci, la regulació de l'avortament, el

reconeixement de l'objecció de consciència, el pluralisme de la informació, la protecció del medi ambient, la necessitat -invocada amb una previsió indiscutible- de combatre la fam al món i d'eliminar la pena de mort a tots els països, han esdevingut herència comuna d'una gran part de la societat italiana.

[...] Aquests resultats i el fet d'haver superat les paralitzants barreres ideològiques s'han obtingut amb la important contribució de moviments, com ara els que has personalment animat, cercant de fer de la confrontació lliure de qualsevol caràcter prejudicial de coalició una via essencial per a l'enriquiment de la vida democràtica. Les teves més recents batalles que enfronten fortament els problemes de massificació a les presons, les condicions dels reclusos i una justícia administrada amb atenció escrupolosa a tots els valors en joc i amb serenitat i sobrietat de comportaments, m'hi troben especialment sensible. Et puc assegurar que continuaré -com en repetides ocasions ho he fet durant el meu mandat- cridant l'atenció de tots els subjectes institucionals responsables- i en sento més que mai la urgència sobre aquestes qüestions -demanant-los que s'adoptin mesures administratives, organitzatives i legislatives-. Sotsestimacions i fatalismes no són admissibles davant situacions radicalment incompatibles amb el respecte a la dignitat de les persones i la necessitat d'oferir un "servei de la justícia" eficient garantidor dels drets fonamentals dels ciutadans: un servei que ha de ser exercit per jutges independents i imparcials, amb el rigor i l'equilibri que he constantment invocat.

Poc temps després, durant el seminari «Giustizia! In nome della legge e del popolo sovrano» (Justícia! En nom de la llei i el poble sobirà) que tingué lloc en el Senat els 28-29 de juliol de 2011, Giorgio Napolitano intervingué una altra vegada sobre el tema. Hi destaca diversos punts essencials que pateix la justícia italiana des de fa molt de temps, a saber

“l'ús creixent de la custòdia i l'extensió anormal de la pràctica de la presó preventiva”, “el patiment diari -fins a l'impuls del suïcidi- de milers d'éssers humans tancats en presons superpoblades, definició que és gairebé un eufemisme”, “l'abisme que separa la realitat de la presó d'avui de les disposicions constitucionals sobre l'objectiu de la rehabilitació atorgat a la pena”, i afegeix que es tracta d'una «qüestió d'urgència peremptòria en matèria civil i constitucional» [69]

2.8 Per una Europa federalista

La ex Comissària europea Emma Bonino ens va concedir una entrevista on descriu la posició del Partit radical respecte d'Europa, sent aquest partit probablement el més “proEuropa” de tots. Vet aquí el que ens digué:

Matteo ANGIOLI - Com ha jutjat el Partit radical, en tant que moviment federalista europeu des de sempre, el tractat de Maastricht de 1992?

Emma BONINO - *Personalment, em sembla que en realitat hem pensat dues coses: els més optimistes d'entre nosaltres pensaren que fou una oportunitat perduda, mentre que els més pessimistes pensaren que fou un error fatal.*

El que vam tenir clar des del principi, va ser que tal com es presentava el tractat de Maastricht amb els seus objectius, és que és absolutament impossible mantenir una moneda única a llarg termini, o fins i tot un mercat únic, sense que els països adherents instaurin una política comuna sobre la gran àrea que és l'economia. Però ens replicaven tota l'estona: "Sí, sí, teniu raó, és limitat, parcial, etc., però la política continuarà. Perquè el mètode monetari sempre ha anat així, és a dir que Europa avança a petits passos, d'una crisi a l'altre, i que la política segueix el mercat.

Però no n'estàvem convençuts. Ben al contrari, pensàvem que el moment del tractat de Maastricht era precisament el moment de donar el pas cap a la Unió política. Però la Realpolitik es va imposar i, per tant, ens vam trobar amb un mercat únic, a continuació amb la moneda única, i encara estem sense govern, ni polític ni econòmic.

L'actual crisi en la que ens trobem demostra cada dia que és impossible gestionar una moneda única d'una manera sostenible. No existeix moneda única enlloc del món sense un govern, començant per un ministre d'Hisenda.

El que també és força sorprenent, és que ara, en el moment en que estic parlant, hi ha sempre algú -sigui Ciampi, sigui aquest o l'altre, o qualsevol- que diu "Trichet". I això passa cada dia. Per exemple, hi ha persones que diuen: "és veritat, abans o després, haurem de tenir un ministeri d'hisenda". I tornen al sempitern "un dia o altre."

I dic bé "durable a mig llarg termini". Perquè, òbviament, si l'euro ha tingut un procés positiu fins al moment, no és menys cert que aquests tractats s'han fet com un contracte de matrimoni, com quan es diu que estem junts per a lo millor i lo pitjor. Els tractats europeus tal com són només van bé per als bons temps, no estan fets per manejar les crisis. El que fa que ens trobem darrerament en una situació complexa -i en aquest moment quan parlo, ja fa un any i mig- però també en una situació molt confusa en la que òbviament els mercats ja no tenen confiança en el futur d'Europa.

Nosaltres, federalistes, seguim pensant que, per exemple, ara que tothom s'afanya a dir: "Sí, sí, necessiten un ministre d'Hisenda..." i així, però de moment es fa un fons de solidaritat, una mica d'artesanat institucional, i repetim: "Ara, és l'hora de fer el pas cap als Estats Units d'Europa".

He passat una mica de temps (amb uns quants amics) treballant per dibuixar una representació del que podria ser del Estats Units d'Europa, sobre la base d'allò que anomenem una federació lleugera i que no té res de nou respecte als ideals de Spinelli de fa més de 50 anys. L'hem anomenat "Federació lleugera" per respondre amb antelació a les controvèrsies que sorgeixen per tot arreu cada vegada que hom es refereix al manifest de Ventotene, que és un text que és citat molt, però que per descomptat mai ningú ha llegit. Ens trobem en una situació estranya perquè aquest text planteja una sèrie de polèmiques, tothom en fa referència, i sempre hi ha aquesta impressió que mai ningú l'ha llegit.

De fet, Spinelli, per exemple, diu molt clarament en el seu manifest que no es tracta de crear un superEstat d'homologació de tots els països, sinó de posar en comú sectors de la vida política molt precisos, molt clars, ben decidits i en sectors determinats que havien creat prou confrontació en el passat com per arribar a la guerra. Citava ben clarament la defensa, la política exterior, la moneda, la macroeconomia, que també es referia a la moneda.

És un enfoc sectorial, i va dir: "mireu als Estats Units, què tenen en comú amb el govern federal, que s'ocupa del 21 o el 22 per cent del producte nacional brut?"

Bàsicament, manega defensa, política exterior, fiscalitat general i no molt més, perquè la subsidiarietat a nivell dels Estats Units és molt completa.

És tan cert que, per donar un exemple, alguns estats dels EUA tenen la pena de mort i d'altres no. Això només per a fer entendre a quin nivell de subsidiarietat es troben.

En el nostre estudi de la Federació lleugera, que estem tractant de promoure, per exemple, podem dir que ara el pressupost de la Unió equival a 100 mil milions d'euros. És un pressupost molt rígid, perquè el 40 per cent és transferit a l'agricultura, el 3 per cent als fons estructurals, el 10 per cent al funcionament de les institucions. Queda, per tant, només el 20 per cent per a tota la resta, sigui la política estrangera i humanitària, la recerca i les infraestructures, el que és francament més aviat ridícul.

D'altra banda, el que estem considerant i que podria realment ser més productiu, és una Federació més o menys lleugera, amb el 5 per cent del producte nacional brut, que no seria un pressupost a més a més dels pressupostos nacionals, perquè la transferència de les competències fa que l'Estat membre eludeixi aquestes despeses. Donc un exemple. Si ens dotem d' un exèrcit comú, no serà un exèrcit que s'afegirà als vint-i-set existents, serà un exèrcit comú. Com vostès saben, la despesa militar dels 27 Estats membres representa més o menys uns 160 mil milions anuals. I tenim dos milions de persones amb uniforme i, com es veu de tota evidència, absolutament innecessàries ja que són persones amb uniforme però mancats d'armes, tecnologies i mitjans de transport. Recordo la crisi de Kosovo. Itàlia, acomplia una intervenció militar i em vaig trobar havent de demanar als Estats Units -en aquell moment, el secretari general de l'OTAN era Solana- fins i tot helicòpters de transport perquè a nivell europeu no disposàvem ni d'això.

3. El Partit radical partit del futur?

3.1 L'actualitat de l'arma noviolenta

Certament, hom pot preguntar-se sobre el futur de l'ús de les eines tradicionals noviolentes del Partit radical. La qüestió que ha portat, fa gairebé trenta anys, a gent de totes les províncies polítiques, però que comparteixen la mateixa visió del socialisme lliberal, a associar-se en l'empresa radical, va ser la de realitzar concretament la democràcia política. La noviolència fa de manera que els mitjans i els objectius es barrejin, que els uns esdevinguin compatibles amb els altres, els primers prefigurant els segons. Si l'objectiu és la construcció d'una societat més justa, llavors el medi no pot sens dubte ser la prevaricació o, pitjor encara, l'eliminació de l'individu.

Així, una victòria només és tal si només hi ha guanyadors, i no pas perdedors. Però llavors sorgeix la pregunta de si l'opció noviolenta és veritablement creïble. Què se'n pot dir per exemple des del punt de vista militar i geopolític? L'agenda internacional no ofereix pas grans esperances en aquest sentit: Afganistan, Iraq, Pakistan, Sudan i Proper Orient (s'hi podria afegir la "guerra contra les drogues" el cost humà del qual és cada vegada més alt, especialment a Amèrica Llatina) evoquen prou conflictes dramàtics per a que aparegui la bretxa entre l'estratègia proposada i els fets de la realitat que ens envolta.

No obstant això, l'ex diputat i secretari del PR, Giuseppe Rippa, ens recorda que, més enllà de la inevitabilitat aparent de la victòria de la noviolència, cercar la veritat i per tant la legalitat a través de l'Estat de dret, és l'única solució: "a través només de la violència, com a arma absoluta, com a constricció i medi d'imposició, mai pot ser possible aconseguir l'objectiu perseguit. Si ens fixem en el més sofisticats instruments de violència física i els actes de la violència més desesperada (comesos també per les forces armades), descobrirem que la violència sempre s'ha de combinar amb les mentides, la desinformació, la distorsió de la veritat; en altres paraules, l'ús de la violència necessita d'una negociació amb la raó contra la que s'oposa. Això no és una fórmula abstracte. S'ha dit repetidament que "la raó la té el més fort". Però com es pot "encarregar als exèrcits", instruments de la mort, una causa justa? La desinformació i la distorsió de la veritat són doncs ingredients necessaris. Només cal pensar en el treball enorme de propaganda del ministre Goebbels sobre el que van bastir les deportacions de jueus i la solució final. Gandhi emprava el terme "satyagraha" per a descriure les diferents aproximacions a l'activisme noviolent. La paraula 'satya' significa 'veritat' i ve de 'sat', que té el mateix significat que 'ser', 'realitat' o "existència". La paraula "graha" vol dir aferrar-se fermament a alguna cosa. Per tant, "satyagraha" pot indicar una

voluntat de aferrar-se fermament a la veritat. La mentida és una subtil forma de violència, ja que altera la realitat i ens separa d'ella. " [70]

3.2 L'acció política com a visió "religiosa".

La longevitat i la força del Partit radical, tenen a veure amb la seva particular manera de concebre la participació en la política, estretament lligada a la figura del seu líder històric Marco Pannella. Per il·lustrar-ho, citem el catòlic Don Baget Bozzo Catòlica i deixem parlar el protestant Giorgio Spini qui, tots dos i no de manera coordinada, posen cada un a la seva manera l'èmfasi en el que podria ser descrit com a una mena de religiositat laica, en la personalitat i la participació política de Marco Pannella.

Don Baget Bozzo ens descriu d'entrada el líder radical com un "profeta cristià" [71] : *"Marco Pannella és en realitat una figura interna de la cristiandat italiana. No és un polític. És un profeta".*

[...] "A menys que s'entengui que la visió del Sr Pannella no és només política. És una visió religiosa," explica don Baget. "Va ser ell qui va introduir el dejuni, la noviolència i tot l'univers de Gandhi a Itàlia." «Marco Pannella transcendeix la política: castiga el cos per elevar l'ànima."

Cal així precisar fins i tot el terme "anticlerical". Perquè és ben probablement Marco Pannella qui va inventar el formidable lema "No Vatican, no Taliban". Però explicant contínuament que el "clericalisme" és un vici de la veritable religió, que els radicals no tenen res d'antireligiosos, i que al contrari són també "creients", fins i tot si creuen en "altres coses".

[...] I que seria doncs aquesta "altre cosa"? Segons don Baget, "Marco Pannella és impolític, no està interessat en el govern: a través de la política, el que vol reformar és l'horitzó espiritual dels homes." Fins a aquest punt? "Per descomptat. Marco Pannella ha tingut sempre com a objectiu la reforma del catolicisme italià, entès no com a pertinència a l'església, sinó com la cultura de les persones. El seu adversari ha estat aquesta convergència entre el catolicisme i el comunisme que va culminar en el compromís històric entre la democràcia cristiana i el partit comunista italià. En la dècada de 1970, la de Pau VI, Marco Pannella dóna un perfil espiritual a la seva acció. Aquesta és la seva novetat sobre el lliberalisme. Hi introdueix la dimensió individual: consciència, cos, sexe. Primer el divorci, després l'avortament. I se les arregla per imposar al PCI i al govern, incloent-hi la DC, les seves propostes."

[...] Baget Bozzo havia desenvolupat aquesta tesi fa una dotzena d'anys, a Liberal. I va arribar a la conclusió següent: "els profetes mai no esdevenen reis. Si la relació entre Marco Pannella i els altres polítics són conflictives, no és per les seves diferències de pensament, sinó a causa de les seves diferències de vocació. Marco Pannella és un profeta. "Però pertany massa al cristianisme com per mai convertir-se en un profeta rei". [...]

No seria més correcte qualificar-lo d'herètic? "Els heretges són grans organitzadors. Ningú no pensa en Calví com un profeta, sinó com un gran organitzador eclesiàstic. Els heretges no són profetes, sinó bisbes alternatius per a una església alternativa. Però Pannella no vol fundar una institució. No busca el poder, només vol comunicar-se, gairebé d'una manera obsessiva: és una paraula incessant, una presència omnipresent. Entra en conflicte amb l'església, però correspon força a la dinàmica de la profecia. "

Giorgio Spini es situa en la mateixa visió moral visió que Gianni Baget Bozzo quan escriu al març de 2008 [72] :

"S'ha demanat als cristians evangèlics perquè eren al costat dels radicals quan tenen al programa qüestions molt greus.

Seria molt fàcil de respondre assenyalant allò que és obvi, però òbviament M. Bandiera no s'ha casat amb la teologia calvinista, que jo professo, i Marco Pannella no és a punt d'incorporar-se a una Església Evangèlica.

El que la frapa és que l'observació és només per als radicals: Marco Pannella és considerat un leprós, mentre que per a Bandiera l'escàndol és menor. Com pot ser això? Si, com assumeixo, Bandiera és mazzinià, entre la posició mazziniana i la teologia de l'església, ja sigui catòlica o protestant, hi ha un abisme. El Déu humanitari de Mazzini és una blasfèmia infinitament més gran que –si del que es tracta és de blasfèmies– la de Pannella. No vull ser pas malvat, però no puc no assenyalar que, si no es culpa Bandiera, és perquè el diputat és republicà. En d'altres temps, els Republicans eren violents i revolucionaris, però ara, en definitiva... Marco Pannella fa dejunis i moltes altres coses...

En aquest punt -no sé pas si interpreto el pensament de tots els germans evangèlics-, estic convençut que homes com Marco Pannella ha estat escollits com a instrument de Déu per fer que la meua Església, l'Església Evangèlica, se senti avergonyida, senti vergonya de la seva infinita manca de coratge i la seva infinita manca de consistència. Vàrem fer un dia de dejuni durant el passat sínode evangèlic per protestar contra l'empresonament dels objectors de consciència; només ho vàrem fer una sola vegada! Marco Pannella, ens ha donat l'exemple d'una vida consumida i cremada intensament, amb un dur preu personal. És Déu qui l'ha enviat al nostre camí per a ensenyar-nos que és així que cal actuar, i li agraïm el sermó que ha fet, probablement sense adonar-se'n."

3.3 La mirada del Partit radical sobre el futur

Quina és doncs la visió del món actual del Partit radical? En disposem d'una de recent, amb data d'agost de 2011, en una declaració oral en el Senat italià d'una dels seus líders més importants, Emma Bonino [73] :

Com m'agradaria ser breu, el risc és que esdevingui sumària. Aniré doncs per títols. La crisi que travessa el món occidental és estructural i no una simple emergència. Però Itàlia és un cas particular en un cas de conjunt. La nostra crisi és no només financera, econòmica o macroeconòmica. Es tracta d'una crisi estructural i institucional. Al final, al nostre país, cap institució funciona. Aquesta és la nostra anàlisi, poc compartida, però de la que n'estem convençuts. És per això pel que, per exemple, utilitzant una llenguatge més adequat, no és cert que parlem aquí dels costos de la política.

Parlem aquí dels costos de la partitocràcia, que té una accepció lleugerament diferent. És l'explosió de les famolenques exigències dels partits, que s'han colat per tot arreu.

Per què no hem suprimit les comunitats de muntanya? Endevineu el perquè! I això massacrant el mèrit, l'eficiència i la competència. Per això dic que la reducció del nombre de parlamentaris no m'apassiona perquè si el sistema electoral queda com és, fins i tot podria no haver-n'hi més que deu de vostès, i no canviaria res. El problema aquí és el sistema electoral. I si hi hagués un petit districte electoral uninominal, amb una relació directa entre els representants electes i els ciutadans, llavors es faria un discurs diferent, i no ens ocupariem només de la pura i simple reducció del nombre de parlamentaris. Podria continuar a propòsit del finançament públic dels partits...

En segon lloc, he sentit també aquí, i voldria que no fos pas l'enèsim invent italià, una invocació d'Europa: saber si hi és per a imposar-nos un control des de Brussel·les o si necessitem més Europa. Siguem clars: absolutament no penso gens ni mica que sigui un "control humiliant". Penso que -percebut un tabú, que és present fins i tot entre nosaltres- hem de tenir el coratge, des d'aquesta debilitat, que no és només la nostra, sinó també espanyola, grega, portuguesa, francesa -i Alemanya tampoc no podrà

sobreviure a aquesta debilitat- de recomençar una altra vegada a partir dels Estats Units d'Europa, com va dir Altiero Spinelli: pocs sectors en comú i res d'un superEstat europeu, però alguna cosa en comú. Aquest país ha de tenir la força per fer aquesta proposta a la propera Cimera de Ministres de finances.

No es tracta de fer manualitats institucionals, sinó de considerar un Ministre d'Hisenda, una estructura federalista amb ben pocs sectors i una subsidiarietat molt gran.

Si no s'entén que 27 exèrcits europeus són una estupidesa i que 150 mil milions d'euros inútils -i no ho dic per demagògia-, estem donant voltes a una crisi de la que no en sortirem.

Finalment, per tal que aquest país recuperi el retard -a més a més del que ha estat dit--, hi ha un problema de fons que també afecta al creixement econòmic. Aquest és el problema de la legalitat, o la manca de legalitat, de l'Estat de dret, d'un gran pilar que ha de funcionar, i que és el de la justícia, civil i penal. Sense legalitat i Estat de dret no hi ha drets. Hi ha les almoines, els suborns, les proteccions, però no hi ha drets per a ningú, ni per a empresaris ni per a treballadors. És per això que estem tossudament compromesos en la qüestió de la justícia. I us demanem que reflexioneu: sense legalitat, sense Estat de dret, aquest país no es pot posar al dia. I no parlaré d'inversió estrangera, per pietat per a la Nació.

Finalment, dir al senador Reguzzoni que és cert que les dones són els amortidors socials d'aquest país. No és una perspectiva gaire bonica. És una condemna. I si vostè pensa que les dones d'aquest país, en comptes de vectors de desenvolupament, han de ser necessàriament assistents de casa o cangurs, anem per mal camí. Un país no creix sense l'ús dels recursos de tota la població. No es participa en els Jocs Olímpics amb només una cama. No sóc gens contrària a l'augment de l'edat de jubilació. Però m'agradaria, com no ha volgut fer-ho vostè, abolint el decret, que aquests estalvis fossin fets servir per a donar suport a l'accés de les dones al mercat de treball.

Per tant, partitocràcia i no costos de la política. Europa, posem-nos d'acord sobre què significa. Justícia, Estat de dret, legalitat i un 'desenvolupament en el femení'. Quatre sectors. No insisteixo en l'article 81 de la Constitució perquè vàrem fer una proposta, l'any 1986, amb Marcello Crivellini, i ja he donat suport a la proposta pel senador Nicola Rossi. És un compromís per a que el país vagi en aquesta direcció.

Conclusió

Per mirar de respondre a les preguntes plantejades a l'inici d'aquesta memòria, ens hem fixat en el que constitueix els trets distintius del Partit radical durant la seva evolució: la noviolència com a mètode d'acció, i el caràcter transnacional i transpartit com a forma i fons d'una organització oberta. I es pot afegir a això una dada de facto, la durada, ja que a Itàlia s'ha convertit en el més antic partit existent en l'actualitat.

Hem pogut veure fins a quin punt és una realitat política atípica en molts aspectes. El que ens sembla més interessant des del punt de vista de la teoria política es refereix a la seva posició en relació amb el concepte d'oposició. De fet, no entra en cap de les tres categories d'oposició identificades per Sartori, ni completament en la distinció assenyalada per Lord Norton. Sens dubte la fórmula de Marco Marco Pannella esmentada anteriorment és lo més adequat per a sintetitzar aquesta singularitat: "el Partit radical és a l'oposició del Govern i a l'oposició de l'oposició".

Una impressió de paradoxa i d'aparent contradicció sorgeix al llarg de la història de l'acció radical. En realitat, com es veu, el fonament de les idees i iniciatives sorgeix d'una manera sistemàtica.

Citem per a donar suport al nostre propòsit al pare de la literatura italiana -de la mateixa regió d'Itàlia, la Toscana, que l'autor d'aquesta memòria-, Dante Alighieri:

Verge Mare, qu'ets filla del teu Fill,
Vergine Madre, figlia del tuo figlio.
humil i alta més qu'altra criatura,
umile e alta più che creatura.
penya immutable d'un etern consell.
termine fisso d'eterno consiglio.

Aquest inici del darrer cant del Paradís de la Divina comèdia conté paraules que semblen xocar entre elles, topant-se fortament i aparentment mostrant una contradicció rere l'altra. El Partit radical provooca potser a la seva manera una sensació similar: és un petit partit que recull al voltant d'un 2-3% dels vots que dona suport al sistema electoral majoritari uninominal; és a l'hora el més antic partit d'Itàlia i el més "biodegradable" [74]; els seus líders noviolents no dubten en posar-se un uniforme militar per a atraure l'atenció internacional, impeding així un atac militar; és a l'hora una ONG reconeguda per les Nacions Unides i un partit polític que concorre en eleccions nacionals amb llistes autònomes, amb un líder històric, Marco Pannella, que va ser descrit per Roberto Saviano com el «pastor que es dispersa el ramat" i la "carceller que obre les portes". Retornem, per concloure, la paraula a Emma Bonino, que recorda una imatge evocada per Leonardo Sciascia, escriptor i ex diputat radical, sobre els radicals i el paper que han tingut, que tenen i que poden tenir, en el futur:

Recordo quan Leonardo Sciascia deia que el problema a Itàlia, no és que la corrupció a gran escala ha esdevingut de fet una forma de vida. Tothom viu més o menys a la il·legalitat, ja sigui en matèria d'impostos, ja sigui la factura que ningú et paga... Deia que, de tota manera, el destí dels radicals és que "Quan tot està il·luminat, tot està bé, tot és espectacular, etc. Vosaltres sou com les espelmes. Les posem en un calaix i se les oblidada. Però quan es produeix un curtcircuit, cal anar a buscar les espelmes". Jo, em sentia realment una mica com una espelma. I afegia: "Atenció, és un gran destí i una gran responsabilitat."

Matteo ANGIOLI - Penseu que encara pot ser el vostre destí?

Emma BONINO - *en l'actualitat, sens dubte. És un període on tractem de mantenir viva la idea que la democràcia, no és d'una vegada i per sempre. Perquè es tracta d'un procés, que ha de ser cuidat, acompanyat, corregit, canviat. És un valor i, com tots els valors, té el seu preu. El preu de la intenció, del compromís, de la crítica. Això és el que intento dir els meus amics de la Mediterrània i de l'est d'Europa. Som uns quants països de democràcia antiga i estem en plena crisi de la democràcia. Avui, la nostra espelma, és l'Estat de dret, la necessitat de restaurar, a Itàlia, l'Estat de dret, perquè només l'Imperi de la Llei garanteix els drets dels ciutadans. Sense un Estat de dret, és possible utilitzar recomanacions, que us concediran privilegis i clientelismes, però no hi haurà drets i per tant tampoc deures.*

Concloïm amb les paraules de Dante, que evoca les estrelles per tancar el darrer cant del Paradís, en l'esperança que seran per a nosaltres les estrelles d'una Unió Europea esdevinguda realment Estats Units d'Europa.

i el desig i voler meu seguien rodant,

*Ma già volgeva il mio disio e 'l velle.
com roda que sigui moguda igual,
sì come rota ch'igualmente è mossa.
per l'Amor que mou el sol i les altres estrelles.
l'amor che move il sole e l'altre stelle.*

Bibliografia

Al-Doulaïmi, Khalil, Saddam: Les secrets d'une mise à mort, Éditions Sand, Paris, 2010

Alinsky, D. Saul, Rules for Radicals. A pragmatic primer for realistic radicals, Vintage Books, New York, 1971

Arendt, Hannah, Eichmann à Jérusalem, Éditions Gallimards, Saint-Amand (Cher), 2008

Aron, Raymond, Démocratie et totalitarisme, Éditions Gallimard, Paris, 1965

Bagehot, Walter, The English Constitution, Cosimo Inc. New York. 2007 (première édition 1873)

Bandinelli, Angiolo, Il radicale impunito. Diritti civili, nonviolenza, Europa, Stampa Alternativa, Roma, 1990

Bandinelli, Angiolo, La priorità: globalizzare i diritti, Agenda Coscioni, anno VI, n° 1, 2011

Bonino, Emma, Alfabeto Bonino, Bompiani, Roma, 2010

Calise, Mauro, Il partito personale, Editori Laterza, Roma, 2000

Corleone, Franco, Panebianco, Angelo, Strik Lievers, Lorenzo e Teodori, Massimo, Radicali o qualunque?!, Savelli editore, Roma, 1978

Coscioni, Luca, Il maratoneta: Da caso pietoso a caso pericoloso. Storia di una battaglia di libertà, Stampa Alternativa, Roma, 2004

D'Elia, Sergio e Turco, Maurizio, Tortura democratica, Marsilio, Roma, 2002

Ignazi, Piero, Panebianco, Angelo, Teodori Massimo, I nuovi radicali, Mondadori, Roma, 1977

Jenkins, Roy, Churchill, Pan Book, London, 2002

Kadeer, Rebiya with Cavelius, Alexandra, Dragon fighter: one woman's epic struggle for peace with China, Kales Press Inc, USA, 2009

King jr., Martin Luther and Clayborne, Carson, The autobiography of Martin Luther King jr., Warner Books, Inc. New York, 1988

Kopp, Pierre, «Cannabis: ce que la légalisation rapporterait au fisc», Le Monde, 2 août 2011

- Moncalvo, Gigi, Pannella, il potere della parola, Sperling & Kupfer, University of California, 1983
- Norton, Philip, Making Sense of the Opposition, *The Journal of Legislative Studies*, vol. 14, no 1-2, pp. 236-250, 2008
- Panebianco, Angelo, The Italian Radicals: new wine in an old bottle, dans Lawson, Kay and Merkl, H. Peter, *When parties fail. Emerging alternative organizations*, Princeton University Press, Guilford, Surrey, 1988
- Pannella, Marco, A sinistra del PCI: interventi parlamentari 1976-1979, par Lanfranco Palazzolo, Kaos edizioni, Milano, 2007
- Pannella, Marco, A sinistra del PCI: interventi parlamentari 1980-1986, par Lanfranco Palazzolo, Kaos edizioni, Milano, 2008
- Pannella, Marco avec Rolando, Stefano, *Le nostre storie sono i nostri orti ma anche i nostri ghetti*, Bompiani, Milano, 2009
- Pasolini, Pier Paolo, *Scritti Corsari*, Garzanti, Roma, 1990
- Pizzorno, Alessandro, Elementi di uno schema teorico con riferimento ai partiti politici in Italia, in Sivini, Giordano, *Partiti e partecipazione politica in Italia*, Giuffrè, Milano, 1969
- Radaelli, Claudio & Dossi Samuele, *Four funerals and one Party? The repertoire of the Radical Party*, Department of Politics, Centre for European Governance, University of Exeter, 2011
- Rosselli, Carlo, *Socialisme liberal*, Éditions du jeu du paume, Bruxelles, 1987
- Sartori, Giovanni, *Théorie de la démocratie*, Preager, London, 1965
- Sartori, Giovanni, *Parties and party systems: a framework for analysis*, Volume I, Cambridge University Press, Cambridge, 1976
- Sharp, Gene, The meanings of nonviolence: a typology (revised), *Journal of conflict resolution*, 3, no 1. 1, p. 41-66, 1959
- Spinelli, Altiero e Rossi, Ernesto, *Il Manifesto di Ventotene*, Celid, Torino, (2004, première édition) 1943
- Valcarenghi, Andrea, *Underground: a pugno chiuso!*, Nda Press, Roma, 2007 (première édition 1973)
- Vecellio, Valter, *Il pugno e la rosa. I radicali: gauchisti, qualunquisti, socialisti*, Bertani, Roma, 1979
- Vecellio, Valter, *Marco Pannella: Biografia di un irregolare*, Soveria Mannelli, Roma, Rubbettino Editore, 2010

Llocs a internet

(veure també <http://www.barcelonaradical.net/info/36/enllaos-radicals>)

Partit Radical Noviolent Transnacional i Transpartit

<http://www.radicalparty.org/es/node/5129652>

Barcelona Radical

<http://www.barcelonaradical.net/info/1/qu-qui-som>

Emma Bonino

<http://www.emmabonino.it/>

Radicali Italiani

<http://www.radicali.it/>

Radio Radicale

<http://www.radioradicale.it/>

No hi ha Pau Sense Justícia / No Peace Without Justice

<http://www.NPWJ.org/>

Associazione Luca Coscioni

<http://www.lucacoscioni.it/>

Nessuno Tocchi Caino / Hands Off Cain

<http://www.nessunotocchicaino.it/>

Investigació sobre la guerra a l'Iraq

<http://bushblaircontroscirapacefeceroguerrairakimpedendoesilioasaddam.it/>

<http://www.iraqinquiry.org.uk/>

Organització de les Nacions Unides

<http://www.un.org/>

Parlament Europeu

<http://www.europarl.cat/>

Annex 1 - El Manifest-Crida dels Premi Nobel contra l'extermini per fam al món llençat pel Partit radical (VI-1981)

Els sotasignants, dones i homes de ciència, de lletres i de pau, diferents els uns dels altres per la religió, la història i la cultura, qui hem estat distingits perquè busquem, honorem i celebrem la veritat en la vida i la vida en la veritat, perquè les nostres obres siguin un testimoni universal de diàleg, fraternitat i civilització comuna en la pau i el progrés, nosaltres, els sotasignants, adrecem una crida a tots els homes i dones de bona voluntat, als poderosos i als humils, cadascú amb les seves pròpies responsabilitats, per a que siguin retornats a la vida desenes de milions d'éssers humans que la fam i el subdesenvolupament fan agonitzar, víctimes del desordre polític i econòmic internacional que regna avui.

Un holocaust sense precedents, l'horror del qual inclou en un sol any l'horror de les matances que les nostres generacions han conegut en la primera meitat d'aquest segle, ara està en marxa i dilata més i més a cada moment que passa el perímetre de la barbàrie i de la mort, en el món no menys que a les nostres consciències. Tots aquells que constaten, anuncien i combaten contra aquest holocaust estan d'acord en definir la causa d'aquesta tragèdia com, sobretot, política.

Cal doncs una nova voluntat política i una nova i específica organització d'aquesta voluntat, que tendeixin directa i manifestament -i això amb una prioritat absoluta- a superar les causes d'aquesta tragèdia i a conjurar-ne immediatament els efectes.

Cal que un mètode i un procediment adequats, entre tots els ja existents o concebibles, siguin el més aviat possible escollits o el·laborats i implementats.

Cal que un conjunt de projectes convergents i corresponents a la pluralitat de forces, de responsabilitats i de consciències els facin efectius.

Cal que les més altes autoritats internacionals, cal que els Estats, cal que els pobles -massa sovint tinguts en la més total ignorància de la plena possibilitat de realització d'una política de vida i de salut, tal com la reclamen angoixades algunes de les més altes autoritats espirituals de la terra- actuïn unint-se o s'uneixin per l'acció, amb objectius puntuals, precisos i adequats, per a que sigui atacada, combatuda i vençuda, arreu on n'hi ha, aquesta mort que amenaça, envaeix i condemna avui una gran part de la humanitat. Cal rebel·lar-se contra aquest fals realisme que incita a resignar-se com davant d'una fatalitat davant d'allò que, de fet, fa part de les responsabilitats de la política i del "desordre establert". Hem de lluitar d'una manera realista per a que el possible sigui realitzat i no malaguanyat, potser per sempre.

Així mateix cal que esdevinguin quelcom de positiu aquests sistemes que proporcionen bona consciència barata i que no ajuden pas a aquells a qui van dirigits, així com aquestes utopies cruels i estèrils que sacrifiquen els homes d'avui en nom d'un projecte d'home i la societat d'avui en nom d'un projecte de societat.

Cal que els ciutadans i els responsables polítics escullin i votin, als seus respectius nivells, electorals o parlamentaris, governamentals o internacionals, noves lleis, nous pressupostos, nous projectes i noves iniciatives, que siguin immediatament implementades per a salvar milers de milions d'homes de la malnutrició i el subdesenvolupament, i de la mort per inanició a centenars de milions d'éssers humans, a cada nova generació.

Cal que tothom i cadascú dongui valor de llei al deure de salvar els vius, de no matar i no exterminar, ja sigui per inèrcia, omissió o indiferència.

Si els poderosos de la terra en són responsables, no en són els únics. Si els que no tene poder es resignen a romandre passius, si, cada vegada més nombrosos, proclamen que no obeiran més que a una única llei, la, fundamental, dels drets dels homes i dels pobles, llei que és abans que res Dret i dret a la vida; si els que estan indefensos i incapaços s'organitzant, mitjançant les seves rares però duradores armes -les de la democràcia política i les grans accions noviolentes gandhianes- proposant-se i imposant decisions i objectius cada vegada limitats i adequats; si això es produís, sens dubte, com avui és certament possible, el nostre temps ja no seria el de la catàstrofe. El nostre coneixement no pot limitar-se a contemplar, inert i irresponsable, l'horrible fi que l'amenaça.

El nostre coneixement que ens diu que la mateixa humanitat està en perill de mort i cada vegada més, només pot ser ciència de l'esperança i la salut, substància de les coses en què creiem tots i tots esperem.

Si els mitjans d'informació, si el poderosos d'aquest món ens honorat a causa dels testimonis de reconeixement que ens han estat concedits, que consenteixin a escoltar i fer escoltar en aquesta ocasió la nostra veu i el nostre treball, així com la de totes aquelles persones que, durant aquestes setmanes, estan tractant de treballar en el món en la mateixa direcció, si les dones i els homes saben, si la gent sap, si s'informen, estem segurs que el futur pot ser diferent del que amenaça amb ser i sembla fixat per a tothom i arreu. Però només en aquest cas.

Cal, sense més demora, escollir, actuar, crear i viure per fer viure.

Els guanyadors del Premi Nobel que van signar el Manifest-Crida:

Vicente ALEIXANDRE, Premi Nobel de Literatura 1977 (Espanya)
Hannes ALFVÉN, Premi Nobel de Física 1970 (Suècia)
Philip Warren ANDERSON, Premi Nobel de Física 1977 (Estats Units)
Christian Boehmer ANFINSEN, Premi Nobel de Química 1972 (Estats Units)
Kenneth J. ARROW, Premi Nobel d'Economia 1972 (Estats Units)
Julius AXELROD, Premi Nobel de Medicina 1970 (Estats Units)
David BALTIMORE, Premi Nobel de Medicina 1975 (Estats Units)
Samuel BECKETT, Premi Nobel de Literatura 1969 (Irlanda)
J. Georg BEDNORZ, Premi Nobel de Física 1987 (Alemanya)
Saul BELLOW, Premi Nobel de Literatura 1976 (Estats Units)
Baruj BENACERRAF, Premi Nobel de Medicina 1980 (Estats Units)
Gerd BINNING, Premi Nobel de Física 1986 (Alemanya)
Baruch S. BLUMBERG, Premi Nobel de Medicina 1976 (Estats Units)
Heinrich BÖLL, Premi Nobel de Literatura 1972 (Alemanya)
Norman E. BORLAUG, Premi Nobel de la Pau 1970 (Estats Units)
Daniel BOVET, Premi Nobel de Medicina 1957 (França)
Willy BRANDT, Premi Nobel de la Pau 1971 (Alemanya)
Joseph BRODSKY, Premi Nobel de Literatura 1987 (Rússia)
Elias CANETTI, Premi Nobel de Literatura 1981 (Bulgària)
Owen CHAMBERLAIN, Premi Nobel de Física 1959 (Estats Units)
Subrahmanyam CHANDRASEKHAR, Premi Nobel de Física 1983 (Índia)
Stanley COHEN, Premi Nobel de Medicina 1986 (Estats Units)
Mairead CORRIGAN, Premi Nobel de la Pau 1976 (Irlanda)
Andrée COURNAND, Premi Nobel de Medicina 1956 (França)
Jean DAUSSET, Premi Nobel de Medicina 1980 (França)
Gerard DEBREU, Premi Nobel d'Economia 1983 (França)
John CAREW ECCLES, Premi Nobel de Medicina 1963 (Austràlia)
Odysseus ELYTIS, Premi Nobel de Literatura 1979 (Grècia)

Ernst Otto FISCHER, Premi Nobel de Química 1973 (Alemanya)
Paul John FLORY, Premi Nobel de Química 1974 (Estats Units)
William A. FOWLER, Premi Nobel de Física 1983 (Estats Units)
Alfonso GARCÍA ROBLES, Premi Nobel de la Pau 1982 (Mèxic)
Sheldon Lee GLASHOW, Premi Nobel de Física 1979 (Estats Units)
William GOLDING, Premi Nobel de Literatura 1983 (Anglaterra)
Ragnar GRANIT, Premi Nobel de Medicina 1967 (Suècia)
Roger GUILLEMIN, Premi Nobel de Medicina 1977 (França)
Haldan K. HARTLINE, Premi Nobel de Medicina 1967 (Estats Units)
Odd HASSEL, Premi Nobel de Química 1969 (Noruega)
Dudley HERSCHBACH, Premi Nobel de Química 1986 (Estats Units)
Gerhard HERZBERG, Premi Nobel de Química 1971 (Alemanya)
Dorothy HODGKIN, Premi Nobel de Física 1979 (Anglaterra)
Robert HOFSTADTER, Premi Nobel de Química 1964 (Estats Units)
David Hunter HUBEL, Premi Nobel de Medicina 1981 (Canadà)
Francois JACOB, Premi Nobel de Medicina 1965 (França)
Brian JOSEPHSON, Premi Nobel de Física 1973 (Anglaterra)
Alfred KASTLER, Premi Nobel de Física 1966 (Alemanya)
Lawrence R. KLEIN, Premi Nobel d'Economia 1980 (Estats Units)
Georges KOHLER, Premi Nobel de Medicina 1984 (Alemanya)
Polykarp KUSCH, Premi Nobel de Física 1955 (Alemanya)
Yuan TSEH LEE, Premi Nobel de Química 1986 (Taiwan)
Jean-Marie LEHN, Premi Nobel de Química 1987 (França)
Rita LEVI MONTALCINI, Premi Nobel de Medicina 1986 (Itàlia)
Wassily LEONTIEF, Premi Nobel d'Economie 1973 (Estats Units)
Salvador LURIA, Premi Nobel de Medicina 1969 (Itàlia)
André Michael LWOFF, Premi Nobel de Medicina 1965 (França)
Sean MacBRIDE, Premi Nobel de la Pau 1974 (Irlanda)
Czeslaw MILOSZ, Premi Nobel de Literatura 1980 (Lituània)
Cesar MILSTEIN, Premi Nobel de Medicina 1984 (Argentina)
Franco MODIGLIANI, Premi Nobel d'Economia 1985 (Itàlia)
Eugenio MONTALE, Premi Nobel de Literatura 1975 (Itàlia)
Rudolf MÖSSBAUER, Premi Nobel de Física 1961 (Alemanya)
Nevill MOTT, Premi Nobel de Física 1977 (Suïssa)
Gunnar MYRDAL, Premi Nobel d'Economia 1974 (Suècia)
Daniel NATHANS, Premi Nobel de Medicina 1978 (Estats Units)
Louis E. F. NÉEL, Premi Nobel de Física 1970 (França)
Marshall W. NIRENBERG, Premi Nobel de Medicina 1968 (Estats Units)
Philip John NOEL-BAKER, Premi Nobel de la Pau 1959 (Anglaterra)
Severo OCHOA, Premi Nobel de Medicina 1959 (Espanya)
Linus PAULING, Premi Nobel de Química 1954 i Premi Nobel de la Pau 1962 (Estats Units)
Arno PENZIAS, Premi Nobel de Física 1978 (Estats Units)
Adolfo PEREZ ESQUIVEL, Premi Nobel de la Pau 1980 (Argentina)
John C. POLANYI, Premi Nobel de Química 1986 (Alemanya)
Rodney R. PORTER, Premi Nobel de Medicina 1972 (Anglaterra)
Ilya PRIGOGINE, Premi Nobel de Química 1977 (Rússia)
Isidor Isaac RABI, Premi Nobel de Física 1944 (Austràlia)
Tadeusz REICHSTEIN, Premi Nobel de Medicina 1950 (Polònia)
Burton RICHTER, Premi Nobel de Física 1976 (Estats Units)

Heinrich ROHRER, Premi Nobel de Física 1986 (Suïssa)
Carlo RUBBIA, Premi Nobel de Física 1984 (Itàlia)
Martin RYLE, Premi Nobel de Física 1974 (Anglaterra)
Anwar al-SADAT, Premi Nobel de la Pau 1978 (Egipte)
Andreï D. SAKHAROV, Premi Nobel de la Pau 1975 (Rússia)
Abdus SALAM, Premi Nobel de Física 1979 (Índia)
Frederick SANGER, Premi Nobel de Química 1958 i 1980 (Anglaterra)
Arthur Leonard SCHAWLOW, Premi Nobel de Física 1981 (Estats Units)
Jaroslav SEIFERT, Premi Nobel de Literatura 1984 (República Txeca)
Kai Manne Börje SIEGBAHN, Premi Nobel de Física 1981 (Suècia)
Claude SIMON, Premi Nobel de Literatura 1985 (França)
Robert M. SOLOW, Premi Nobel d'Economia 1987 (Estats Units)
Albert SZENT-GYÖRGYI, Premi Nobel de Medicina 1937 (Hongria)
Henry TAUBE, Premi Nobel de Química 1983 (Canadà)
Axel Hugo Theodor THEORELL, Premi Nobel de Medicina 1955 (Suècia)
Jan TINBERGEN, Premi Nobel d'Economia 1969 (Països Baixos)
Nikolaas TINBERGEN, Premi Nobel de Medicina 1963 (Països Baixos)
Sir Alexander Robertus TODD, Premi Nobel de Química 1957 (Anglaterra)
Susumu TONEGAWA, Premi Nobel de Medicina 1987 (Japó)
Charles HARD TOWNES, Premi Nobel de Física 1964 (Estats Units)
Desmond TUTU, Premi Nobel de la Pau 1984 (República Sudafricana)
Simon van der MEER, Premi Nobel de Física 1984 (Països Baixos)
Ulf Svante von EULER, Premi Nobel de Medicina 1970 (Suècia)
George WALD, Premi Nobel de Medicina 1967 (Estats Units)
Lech WALESZA, Premi Nobel de la Pau 1983 (Polònia)
Ernest Thomas Sinton WALTON, Premi Nobel de Física 1951 (Irlanda)
James Dewey WATSON, Premi Nobel de Medicina 1962 (Estats Units)
Patrick WHITE, Premi Nobel de Literatura 1973 (Anglaterra)
Elie WIESEL, Premi Nobel de la Pau 1986 (Romania)
Torsten WIESEL, Premi Nobel de Medicina 1981 (Suècia)
Maurice Hugh Frederick WILKINS, Premi Nobel de Medicina 1962 (Nova Zelanda)
Betty WILLIAMS, Premi Nobel de la Pau 1976 (Irlanda del Nord)

Annex 2 - Crida de suport a la llibertat d'investigació científica i a la candidatura de Luca Coscioni

Orvieto, febrer 2001

Professor.

m'adreço a vosté, així com a d'ltres homes de ciència, per a proposar-vos un compromís compartit. El meu nom és Luca Coscioni. Sóc Llicenciat en Economia i comerç i encarregat en recerca en economia del medi ambient. He ensenyar economia política a la Facultat d'economia de Viterbo.

Estic directament involucrat en la lluita per la llibertat de la ciència i teràpies i, en particular, per la llibertat d'investigació sobre cèl·lules mare embrionàries. Avui, aquesta investigació és prohibida a Itàlia i, amb ella, és l'esperança la que està prohibida a milions de persones afectades per malalties greus i generalitzades contra les que hi ha no encara teràpies veritablement eficaces. Aquesta és la raó per què necessito el seu suport.

Si ens haguèssim de trobar, no podrieu sentir la meua veu. Fa cinc anys, vaig ser afectat per l'esclerosi lateral amiotròfica. És una malaltia neuromuscular ara mateix incurable i els que s'en veuen afectats resten paralyzats i incapaços d'utilitzar la seva veu. Per a comunicar-me, faig servir un ordinador amb un programa de síntesi de veu. És el mateix dispositiu utilitzat pel professor Steven Hawking, el famós físic anglès que pateix la mateixa malaltia.

L'encontre amb l'esclerosi lateral amiotròfica, que afecta una persona de cada deu mil, definitivament no és recomanable. Però per desgràcia no se'n saben encara les causes que en determinen la patogènesi i per tant es fa impossible de fer hipòtesis sobre els subjectes i els comportaments de risc. Tot el que es pot dir és que l'any 2001 hi haurà centenars de nous casos d'esclerosi lateral amiotròfica a Itàlia i que, en general, milers d'italians s'enfrontaran a aquesta malaltia.

Però aquesta malaltia pot, potser, ésser guarida recorrent a les cèl·lules mare. Només la recerca científica ens podria dir si això és possible i com. No obstant això, aquesta possibilitat és inaccessible a milers de ciutadans que, com jo, lluiten cada dia per la supervivència. Sabeu per què? A causa de la ingerència de l'Església catòlica, de coneguda oposició a la clonació terapèutica i l'ús d'embrions supernumeraris per a finalitats d'investigació. És el cas d'embrions dels que hom se'n desfarà i que podrien, si fossin utilitzats per a experiments científics, ajudar a salvar la vida de milions de persones. En efecte, segons l'informe Dulbecco sobre cèl·lules mare (un document que conté les recomanacions de 25 experts independents manat pel Ministre de Sanitat per fer llum sobre aquesta qüestió) 10 milions d'italians serien susceptibles de ser tractats i guarits amb aquestes teràpies cel·lulars. Es tracta de pacients que pateixen diverses malalties, incloent-hi l'Alzheimer, la malaltia de Parkinson, l'esclerosi lateral amiotròfica, l'atròfia muscular espinal, lesió traumàtica, lesió medul·lar, distròfia muscular, tumors i linfoemes, infart de miocardi i accident cerebrovascular. És gent que pateix i estan pendents d'una llei sobre clonació terapèutica.

Mentre fa sis mesos, els Estats Units i Gran Bretanya deien sí a la clonació terapèutica, a Itàlia seguim preguntant-nos sobre els aspectes ètics de l'ús d'embrions congelats propers al límit d'ús, si no ñes que ja l'han assolit. Sembla que poden ser destruïts sense causar cap escàndol, però que no poden ser útils fets servir per a finalitats de recerca. Mentre que als Estats Units i la Gran Bretanya les experiències comencen amb estudis preclínics, a casa, a Itàlia, restem a la foscor de la demonització i la desinformació que

s'eleven. I al cor de les tenebres, el govern i la majoria no tenen cap dificultat en continuar prohibint, entre altres coses, la clonació terapèutica, negant així a centenars de milers de pacients italians cap esperança pràctica de curació i empentant-los a l'angoixa del turisme sanitari.

Vet aquí per què, davant d'aquest terrible escenari, és necessari, imprescindible, d'estar present al Parlament. La llista Bonino ha preparat una proposta de llei d'iniciativa popular instaurant normes en matèria de procreació medicalment assistida, de clonació terapèutica i recerca amb embrions humans. En tinc l'honor de ser el primer signatari. La lluita, any rere any, mes rere mes, dia rere dia, contra la malaltia que m'ha colpejat no ha donat un sentit a la meua vida. Una malaltia, i el patiment que provoca, mai no tenen sentit. El sentit de la meua vida soc jo qui el determina, per a viure aquesta vida com pugui viure-la. Estimant, odiant, fent política, una de les meves passions. És per això que he decidit de presentar-me a les eleccions polítiques amb Emma Bonino, a la llista que porta el seu nom, donant així cos a la lluita per la defensa de la llibertat de recerca científica, de la llibertat terapèutica i la llibertat d'escollir el moment i la forma de la mort en el cas d'una malaltia incurable que exposi el pacient a un patiment insuportable.

En el món civilitzat, la confrontació neix i evoluciona a partir de l'intercanvi d'idees. A Itàlia, no es pot ni discutir. El mot d'ordre és, encara i sempre, prohibir, prohibir, prohibir...

Us crido a vosaltres, Premis Nobel, autoritats mèdiques i científiques, per a demanar-vos el vostre suport per a una causa que és la meua, però que és també i sobretot la vostra. Jo sóc un exemple concret de com el dret a la vida i la llibertat de la ciència coincideixen fins a convertir-se en la mateixa cosa. Si el meu país continua sent víctima de la ignorància anticientífica, milions de persones com jo continuaran sent condemnades per la irresponsabilitat de la política més encara que per la gravetat de la malaltia.

És per aquests motius que us demano un missatge de suport a la batalla i a la crida contra aquest atac a la llibertat de recerca científica i, en particular, contra la prohibició de l'experimentació en embrions i contra la clonació terapèutica.

Us ho agraeixo i ho agraeixo a la ciència, que és el Coneixement. Ciència, també representada per la tecnologia informàtica, per la que aquest oceà de coneixement i d'ignorància, de desesperació i d'esperança, d'amor i d'odi, que sóc, i que l'atzar hauria desitjat reduir al silenci en l'espai estret d'una ampolla, pot fluir, encara que a poc a poc, a tots vosaltres.

Luca Coscioni

Els guanyadors del Premi Nobel que van signar la crida de Luca Coscioni:

Sidney ALTMAN, Premi Nobel de Química 1989 (Canadà)

Kenneth J. ARROW, Premi Nobel d'Economia 1972 (Estats Units)

Baruj BENACERRAF, Premi Nobel de Medicina 1980 (Estats Units)

Paul BERG, Premi Nobel de Química 1980 (Estats Units)

Sir James BLACK, Premi Nobel de Medicina 1988 (Regne Unit)

Guenter BLOBEL, Premi Nobel de Medicina 1999 (Estats Units)

Herbert C. BROWN, Premi Nobel de Química 1997 (Estats Units)

Steven CHU, Premi Nobel de Física 1997 (Estats Units)

Stanley COHEN, Premi Nobel de Medicina 1986 (Estats Units)

Claude COHEN-TANNOUDJI, Premi Nobel de Física 1997 (França)

Robert F. CURL, Premi Nobel de Química 1996 (Estats Units)

Cristian DE DUVE, Premi Nobel de Medicina 1974 (Bèlgica)

Pierre-Gilles DE GENNES, Premi Nobel de Física 1991 (França)
Johann DEISENHOFER, Premi Nobel de Química 1988 (Estats Units)
Richard R. ERNST, Premi Nobel de Química 1991 (Suïssa)
Edmond H. FISCHER, Premi Nobel de Medicina 1992 (Estats Units)
Jerome I. FRIEDMAN, Premi Nobel de Física 1990 (Estats Units)
Robert FURCHGOTT, Premi Nobel de Medicina 1998 (Estats Units)
Ivar GIAEVER, Premi Nobel de Física 1973 (Noruega, Estats Units)
Donald A. GLASER, Premi Nobel de Física 1960 (Estats Units)
Paul GREENGARD, Premi Nobel de Medicina 2000 (Estats Units)
Herbert A. HAUPTMAN, Premi Nobel de Química 1985 (Estats Units)
James J HECKMAN, Premi Nobel d'Economia 2000 (Estats Units)
Dudly HERSCHBACH, Premi Nobel de Química 1986 (Estats Units)
Antony HEWISH, Premi Nobel de Física 1974 (Regne Unit)
Gerard HOOFT, Premi Nobel de Química 1999 (Països Baixos)
Sir Godfrey HOUNSFIELD, Premi Nobel de Medicina 1979 (Regne Unit)
Sir Aaron KLUG, Premi Nobel de Química 1982 (Regne Unit)
Walter KOHN, Premi Nobel de Química 1998 (Estats Units)
Herbert KROEMER, Premi Nobel de Física 2000 (Estats Units)
Sir Harold W. KROTO, Premi Nobel de Química 1996 (Regne Unit)
Jean-Marie LEHN, Premi Nobel de Química 1987 (França)
Mario MOLINA, Premi Nobel de Química 1995 (Estats Units)
Erwin NEHER, Premi Nobel de Medicina 1991 (Alemanya)
Douglas D. OSHEROFF, Premi Nobel de Física 1996 (Estats Units)
Martin L. PERL, Premi Nobel de Física 1995 (Estats Units)
William D. PHILLIPS, Premi Nobel de Física 1997 (Estats Units)
John C. POLANYI, Premi Nobel de Química 1986 (Canadà)
Ilya PRIGOGINE, Premi Nobel de Química 1977 (Bèlgica)
Richard J. ROBERTS, Premi Nobel de Medicina 1993 (Estats Units)
José SARAMAGO, Premi Nobel de Literatura 1998 (Portugal)
Reinhard SELTEN, Premi Nobel d'Economia 1994 (Alemanya)
Jens Christian SKOU, Premi Nobel de Química 1997 (Dinamarca)
Richard E. SMALLEY, Premi Nobel de Química 1996 (Estats Units)
Hamilton O. SMITH, Premi Nobel de Medicina 1978 (Estats Units)
Robert M. SOLOW, Premi Nobel d'Economia 1987 (Estats Units)
Horst STORMER, Premi Nobel de Física 1998 (Estats Units)
Henri TAUBE, Premi Nobel de Química 1983 (Estats Units)
Sir John VANE, Premi Nobel de Medicina 1982 (Regne Unit)
John E. WALKER, Premi Nobel de Química 1997 (Regne Unit)

NOTES

- [1] Disponible a: <http://www.radicalparty.org/it/content/il-parlamento-europeo-sempre-pronto-lanciare-apprezzamenti-cinici-nei-confronti-della-cina>, en línia 22 de juliol de 2010.
- [2] PANEBIANCO, A. «The Italian Radicals : New wine in an Old Bottle», dans LAWSON, K., MERKL, P., (eds.), *When Parties Fail*, Princeton University Press, Princeton, 1988, 110-36.
- [3] Observacions recollides 12 d'agost de 2011 i traduïdes per a la nostra atenció gràcies a la col·laboració d'Anouchka Lazarev.
- [4] 2008 De l'informe anual sobre els drets humans en el món i la política de la UE en matèria de drets humans, disponible a: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2008-0153+0+DOC+PDF+V0//FR&idioma=en>, en línia 7/10/2010.
- [5] PANNELLA, M., 1988
- [6] SHARP, G., "The meanings of nonviolence : a typology (revised)", *Journal of conflict resolution*, 3, n.1.1, 1959, 41-66.
- [7] VOLLI, U., «La personalizzazione», dans VOLLI, U., LIVOLSI, M., ANGELI, II *televoto. La campagna elettorale in televisione*, 1997.
- [8] ECO, U., «Il segreto che Pannella ha svelato agli italiani», *Corriere della sera*, 5 mai 1976.
- [9] Els termes "particràcia" o "partitocràcia" han esdevingut d'ús comú. Els farem servir d'ara en endavant, així com "particràtic" i "partitocràtic".
- [10] MARANINI, G., lliçó inaugural del curs acadèmic a Florència amb el títol: «Gouvernement parlementaire et particratie», Editricia universitaria, Florence, 1950.
- [11] Moció del X Congrés del PR el 1971, disponible a: <http://www.radicalparty.org/fr/content/motion-g%C3%A9n%C3%A9rale-approuv%C3%A9-par-le-x%C3%A8me-congr%C3%A8s-du-pr-rome-31-octobre-1er-et-2-novembre-1971>, en línia el 15/7/2010.
- [12] NORTON, «The opposition is a complex phenomenon. It is taken as intrinsic to a democratic society, yet it is a nebulous concept», 2008, 236.
- [13] SARTORI, G., *Théorie de la démocratie*, Preager, London, 1965.
- [14] MONCALVO, G., Pannella. *Il potere della parola*, Sperling & Kupfer, 1983, 89.
- [15] PANNELLA, M., prefaci, a VALCARENGHI, A., *Underground a pugno chiuso*, Arcana, 1973
- [16] Paese Sera, 22 de març de 1959
- [17] TOGLIATTI, P., carta a Paese Sera.
- [18] PANNELLA, M., Intervenció al XIII Congrés del MSI, 20 febrer 1982, disponible a: <http://www.radioradicale.it/scheda/275528/l-msi-di-almirante-il-giovane-fini-che-partecipo-al-congresso-radicale-dell82-il-fascismo-lantifascismo-an>, en línia el 20/5/2010.
- [19] *Argomenti Radicali* n ° 1, 1er de juny de 1977. Text traduït per la nostra atenció.
- [20] III Congrés del PR, *Agenzia Radicale*, fondo MP, MP.8, coll. Prov., 1967.
- [21] AGHINA, G., JACCARINO, C., *Storia del partito radicale*, Gammalibri, Milano, 1977.
- [22] RENDI, G., «Per il disarmo europeo: eliminare gli eserciti», dans *Sinistra Radicale*, n. 6, mars 1962.
- [23] Nota: Txecoslovàquia, sobre les manifestacions de la WRI i el PR a Moscou, Sòfia i Budapest, a *Notizie Radicali*, n. 48, 26/9/1968.

- [24] Corriere della sera, 11 de novembre de 1969, 2
- [25] Corriere della Sera, 14 de maig de 1974
- [26] La Stampa, 14 de maig de 1974
- [27] L ' Unità, 14 de maig de 1974
- [28] El 1972, després de l'aplaçament del referèndum, obtingut a través de la dissolució del Parlament, la senadora d'esquerra, Tullia Carrettoni, independent, va presentar una esmena a la llei del divorci en un sentit restrictiu. L'objectiu era trobar un compromís entre la DC i el PCI per tal d'evitar el referèndum.
- [29] PASOLINI, P., Scritti corsari, Garzanti, 1990
- [30] Informe de la detenció d'Adele Faccio, radical, Presidenta del CISA, durant una gran manifestació a Roma el gener de 1977, a http://old.radicalparty.org/party/nonv_f_1.htm#Toc5, en línia 7/9/2010.
- [31] «Fam al món 8, PR-2.116», a Noticiess televisades de la RAI, Agenzia Radicale, fond PR2, 1979.
- [32] «Crida de M. Pannella a Joan Pau II», a avortement 5, Agenzia Radicale, fond PR2, PR-2.5, 1979.
- [33] MARLETTI, F., “Relazione fra elezioni e referenda negli anni settanta”, dans ARCULEO, A., MARRADI, A., Rivista italiana di scienza politica, n.1, 1985.
- [34] PIZZORNO, A., “Elementi di uno schema teorico con riferimento ai partiti politici in Italia”, dans PANEBIANCO, A., Dalla società corporativa ai movimenti collettivi: natura e ruolo del Partito radicale (2e partie), dans AA.VV., I nuovi radicali, Mondadori, 1977.
- [35] SCIASCIA, L., dans VECELLIO V., Il pugno e la rosa. I radicali : qualunque, socialisti, Bertani, Rome, 1979.
- [36] PANEBIANCO, A., Dalla società corporativa ai movimenti collettivi: natura e ruolo del Partito radicale (2e partie), op.cit.
- [37] Moció política general del XIX Congrés del Partito Radicale, Bolonya, 1977
- [38] «Notizie Radicali», abril 1976, a PANNELLA, M., Scritti e discorsi. 1959-1980, Gammalibri, 1982.
- [39] Llei n ° 103 de 14 d'abril de 1975
- [40] Ibídem.
- [41] CORASANITI, G., Il diritto dell'informazione, Cedam, 1995, 49.
- [42] LIVOLSI, M., ARDIGÒ, A., CHELI, E., Contributi di studio. La verifica dei programmi radiotelevisivi. Norme, prassi, disfunzioni e proposte di riforma, Eri/Vpt, 1984.
- [43] BORDIN, M., VIGEVANO, P., «Interview à Radio Radicale, par RIPPA, G., RINTALLO, L.», Quaderni Radicali (suplement al nr. 56-57), setembre -desembre 1997.
- [44] CABESTRE, M., entrevista, Teleroma 56, 26 de novembre de 1986, text traduït per nosaltres.
- [45] Moció Final, XXXIV Congrés del Partit Radical, 2-6 gener 1988.
- [46] Disponible en línia a <http://www.radioradicale.it/exagora/i-radicali-noi-il-sindaco-di-sarajevo-labbiamo-visto-ora-tocca-al-governo-aiutarlo-ad-arrivare-in-italia>.
- [47] SARTRE, J.P., entrevista, Le Matin, Novembre 1979.
- [48] Disponible en línia : <http://www.radicalparty.org/it/chi-siamo>, 12/7/2010. (versió en català <http://www.radicalparty.org/es/node/5129652>, ndt)
- [49] Disponible en línia : <http://esango.un.org/paperless/Web?page=static&content=intro>, 12/7/2010.
- [50] Comunicat de premsa de 19/10/2000, disponible en línia : <http://www.rainews24.rai.it/it/news.php?newsid=2937>, 12/7/2010.

- [51] Per exemple : «Patto Segni», «la Lista Dini», «la Lista Di Pietro» i «i Popolari per Prodi».
- [52] CALISE, M., Il partito personale, Laterza, 2000, 87.
- [53] CORLEONE, F., PANEBIANCO, A., STRIK LIEVERS, L., TEDORI, M., Radicali o qualunquisti?, Savelli, 1978, 63.
- [54] Disponible en línia: <http://www.npwj.org/About-NPWJ/Overview.html>, 11/7/2010.
- [55] Els 88 dies de lluita de Welby, disponible a: <http://www.lucacoscioni.it/gli-88-giorni-di-lotta-di-piero-welby>, en línia 5/7/2010.
- [56] WELBY, P., Lasciatemi morire, Rizzoli, 2006.
- [57] «Ruini: sofferto il mio no ai funerali di Welby», Corriere della Sera, 23 gener 2007.
- [58] Adnkronos, 24/12/2006.
- [59] Crida disponible en línia a :
http://old.radicalparty.org/iraq_appeal/signatories/signatories.php.
- [60] Disponible a:
<http://bushblaircontrosicurapacefeceroguerrairakimpedendoesilioasaddam.it/> (en italià, anglès i àrab), 2 d'octubre 2010
- [61] MAN, I., La Stampa du 7 février 2003, disponible en línia a:
<http://www.radicalparty.org/it/content/notizia-del-memorandum-riservato>.
- [62] Résolució n° 1-00161 de la sessió n° 268 de 19/2/2003, disponible en línia a:
http://legxiv.camera.it/_dati/leg14/lavori/stenografici/sed268/btind.htm.
- [63] Transcripció de la sessió núm. 268, de 19/2/2003, disponible en línia a:
http://documenti.camera.it/_dati/leg14/lavori/stenografici/sed268/s280r.htm.
- [64] Resolució 2055/66 sobre el dret a la veritat, disponible en línia a:
http://ap.ohchr.org/documents/alldocs.aspx?doc_id=11160, consultada l'1 de juny de 2011
- [65] Discurs de Ban Ki Moon, 24 de març de 2011, amb motiu del dia internacional per a les víctimes de violacions flagrants dels drets de l'home a la veritat, disponible en línia a: <http://www.un.org/apps/newsFr/storyF.asp?NewsID=24817 & Cr = Pillay & Crl =>, consultat l'1 de juny de 2011.
- [66] KOPP, P., «Cannabis: ce que la légalisation rapporterait au fisc», Le Monde, 2 août 2011, 1.
- [67] ROMANO, C., Barcelona, 3 de setembre de 2010, intervenció disponible en línia a: <http://www.radicalparty.org/es/node/5132949>
- [68] Anatomia del delitto neo-goebbelsiano della democrazia reale dal minuto all'ascolto... verso gli ascoltatori, estudi efectuat pel Centro d'Ascolto, 28 gener 2011. Disponible en línia a
- [69] NAPOLITANO, G., Roma, 28 juliol 2011, disponible en línia a:
<http://www.quirinale.it/elementi/Continua.aspx?tipo=Discorso&key=2242>, 30 juliol 2011.
- [70] Entrevista amb RIPPA, G., 20 de juliol de 2010.
- [71] SUTTORA, M., entrevista a Don Baget Bozzo, "PANNELLA EST UN PROPHÈTE CHRÉTIEN: Marco a une vision religieuse, c'est lui qui a introduit Gandhi en Italie", Libero, 28 février 2008.
- [72] SPINI, G., Les Barreaux du Concordat, 3 mars 2008.
- [73] BONINO, E., Discurs al Senat italià, 11 agost 2011.
- [74] BONINO, E., 27-29 juliol 2009. Disponibilitat en línia a
<http://old.radicali.it/view.php?id=101711>, consultat el 3 d'agost de 2011

